

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัยและพัฒนาการจัดการห้องสมุดเรือนจำกลางลพบุรี เป็นการวิจัยที่เป็น การบริการวิชาการแก่สังคมของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เทพสตรี โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้ต้องขัง ศึกษาสภาพและปัญหาห้องสมุด เรือนจำกลางลพบุรี พัฒนาการจัดการห้องสมุดเรือนจำกลางลพบุรี ตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุด เรือนจำ กรมราชทัณฑ์ และเพื่อให้บริการการอ่านแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางลพบุรี การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยแนวคิดของความรู้ต่างๆ ที่การวิจัยเกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การเรียนรู้ตลอดชีวิต (life long learning)
2. การอ่าน (reading)
3. เรือนจำกลางลพบุรี (Lop Buri Central Prison)
4. ห้องสมุดเรือนจำกลางลพบุรี (Lop Buri Central Prison Library)
5. มาตรฐานห้องสมุดเรือนจำ (standard of library in prison)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การเรียนรู้ตลอดชีวิต (life long learning)

ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้มนุษย์ ต้องทำความเข้าใจและปรับตัวให้เข้ากับสังคม เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข สิ่งสำคัญที่ทำให้คนปรับตัวได้ก็คือ การให้การศึกษ

ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เพื่อเป็นการสนองตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนด บทบัญญัติในการศึกษา คือ 1) การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษา 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง จากหลักการ ดังกล่าว การให้การศึกษาก็คือเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีโอกาส และให้การศึกษาล้อมรวมเข้ากับการ ดำเนินชีวิตประจำวัน นั่นก็คือ “การศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา” (พิศเพลิน วงษ์คำณู, 2546, หน้า 1)

ยูเนสโก (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532, หน้า 25) ได้ให้ความหมายของ การศึกษาตลอดชีวิตไว้ ดังนี้

“...คำว่า การศึกษาตลอดชีวิต (life long education) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(life long learning) หมายถึง แผนรวมที่มุ่งเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบการศึกษาในปัจจุบันและพัฒนาศักยภาพทางการศึกษานอกระบบการศึกษา ในแผน ฯ ที่ว่านี้ บุคคลพึงเป็นผู้จัดการศึกษาของตนเองจากการประสานสัมพันธ์ความคิดและการกระทำ การศึกษาและการเรียนจะไม่จำกัดตนเองอยู่เพียงในโรงเรียน แต่จะขยายออกตลอดชีวิตรวมทั้งทักษะและความรู้ทุกสาขาวิชา ใช้วิธีการทุกอย่างให้โอกาสแก่ทุกคนให้ได้มีการพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ การศึกษาและการเรียนรู้ของเด็ก คนหนุ่มสาวและผู้ใหญ่ทุกอายุ และทุกแบบ ควรรวมกันถือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน... ”

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538, หน้า 14) ให้ความหมายว่า การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง แนวความคิดและแนวทางที่ส่งเสริมให้เกิดการระดมเอาทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ในสังคมมาใช้ในการพัฒนาความรู้ ความคิด และความสามารถของมนุษย์ ทำให้มนุษย์สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย บังเกิดผลให้สังคมนั้นกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

วิชัย ต้นศิริ (2539, หน้า 63) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต หมายความว่า คนเราทุกคนต้องเรียนตลอดชีวิต จากทารกแบเบาะจนเติบโตใหญ่และแก่ชรา

พระธรรมปิฎก (2541, หน้า 17) กล่าวว่า life long learning แปลว่า การศึกษาตลอดชีวิต พระพุทธศาสนานั้นถือมาแต่ไหนแต่ไรว่า การศึกษา นั้นคือ ชีวิต ชีวิตนั้น คือ การศึกษา แต่ไม่ใช่ชีวิตเฉย ๆ ต้องเป็นชีวิตที่ดำเนินอย่างถูกต้อง มีการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาจึงจะเป็นการศึกษา การศึกษา คือ การฝึกฝนพัฒนา ให้ชีวิตดำเนินไปอย่างถูกต้อง การศึกษา คือ การพัฒนาชีวิตที่ดำเนินไป ตลอดจนกระทั่งบรรลุปเป้าหมาย คือ อิศรภาพและสันติสุข

การศึกษาตลอดชีวิต สายสุรี จุติกุล (2546, หน้า 18) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบตายตัว ทุกคน ทุกวัยสามารถเรียนรู้ได้ทั้งในระบบการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย และเรียนรู้กันได้ตั้งแต่แรกเกิดจนตาย ไม่มีการหยุดนิ่ง เป็นการเรียนรู้ตลอดเวลาและอย่างสม่ำเสมอ กระทำได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มนุษย์ไม่ควรหยุดที่จะใฝ่รู้ ต้องอยากรู้ อยากรู้เห็นตลอดเวลา อย่ายิ่งรู้มาก ยิ่งรู้มาก ยิ่งมีข้อมูลมาก ก็ยังมีโอกาสในการตัดสินใจถูกต้องแม่นยำมากขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี ให้ความหมายการศึกษาตลอดชีวิตว่า เป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากข้อความที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิต (life long education) หมายถึง การจัดกระบวนการทางการศึกษา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการจัดการศึกษาใน

รูปแบบของการศึกษาในระบบโรงเรียน (formal education) การศึกษานอกระบบโรงเรียน (non - formal education) และการศึกษิตตามอัธยาศัย (informal education) โดยมุ่งให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง (self - directed learning) มุ่งพัฒนาบุคคลให้สามารถพัฒนาตนเองและปรับตนเองให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองและเศรษฐกิจของโลก เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย

ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญและจำเป็นเพื่อการพัฒนาทั้งระดับบุคคล ชุมชน สังคม ประเทศชาติ จนถึงระดับโลก แนวคิดเกี่ยวกับหลักการ แนวทางและยุทธศาสตร์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 8-18) ประกอบด้วย

1. หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากหลักการที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติสรุปเป็นแก่นหลักเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็น 10 ประการ ได้แก่ 1) การสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ 2) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องตลอดเวลาตลอดช่วงอายุของผู้เรียน 3) คนไทยทุกคนมีสิทธิ์และความเสมอภาคในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4) ผู้เรียนและการเรียนรู้มีความสำคัญและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่มีความสุข 5) ผู้เรียนมีโอกาสและทางเลือกในการเรียนรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีคุณภาพและยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน 6) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม 7) ทุกแห่งในสังคมคือแหล่งการเรียนรู้ของคนทุกคน 8) ทุกฝ่ายในสังคมต้องร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ปวงชน 9) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และ 10) คุณภาพของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต จากแก่นของหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 10 ประการนั้นต้องมีการวางกรอบยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดพลังและความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ของสังคมไทย คือ การรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ประชุมจึงได้ร่วมกันกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตรวม 9 ยุทธศาสตร์ คือ 1) สร้างวิสัยทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ชัดเจนให้ครอบคลุมหลักการทั้ง 10 ข้อ 2) สร้างนิสัยรักการอ่าน และวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้และข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากทุกส่วนของสังคม 4) ให้ความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ขององค์กรบุคคล ครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน และสถานประกอบการในฐานะที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ 5) กระจายแหล่งการเรียนรู้ให้ทั่วถึงและครอบคลุมทุกจุดของสังคม 6) พัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

7) การพัฒนาข้อมูล สื่อสารสนเทศ และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 8) การพัฒนาและประกันคุณภาพ รูปแบบกระบวนการและกิจกรรมการเรียนรู้ 9) การจัดสรรเงินทุนและระดมทรัพยากรเพื่อจัดส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. แนวทางการปฏิบัติ จากยุทธศาสตร์ทั้ง 9 ประการ ได้มีการระดมความคิดกำหนด ออกมาเป็นแนวทางปฏิบัติได้ดังนี้ 1) การสร้างความรู้ความเข้าใจในส่วนของเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยการสร้างนิสัยรักการเรียนรู้และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ให้มีความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ของบุคคลครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถานและสถานประกอบการ 2) การกระจายแหล่งเรียนรู้ 3) การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย 4) การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 5) การพัฒนา และประกันคุณภาพกิจกรรมการเรียนรู้ และ 6) การจัดสรรเงินทุนและระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ ตลอดชีวิต

จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การพัฒนาบุคคลให้มีเครื่องมือ ที่สำคัญในการดำรงชีวิตในโลกอย่างมีความสุข สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อสร้าง สังคมแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติหรือสมรรถภาพในการเรียนรู้ได้อย่าง ต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต เพื่อการพัฒนาตน และสังคมโดยรวมจากผลการเรียนรู้ที่เพิ่มพูนขึ้น (นิตยา สำเร็จผล, 2547, หน้า 7)

ความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นหนึ่งในลักษณะชีวิตที่ทำให้บุคคล ประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งทุกคนควรตระหนักว่า เป็นไปไม่ได้เลยหากบุคคลใดปรารถนา ความสำเร็จ แต่ไม่มีนิสัยรักการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพราะในขณะที่โลกหมุน ไปข้างหน้า คนที่ยังย่ำอยู่กับที่จะกลายเป็นคนล้าหลังในทันที กล่าวได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้เกิดผลดี คือ การเรียนรู้ช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองตลอดเวลา ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจะเป็นคนที่พัฒนา ตนเองเสมอ กลายเป็นคนที่ดีกว่าเมื่ออดีตและอนาคตดีกว่าปัจจุบัน และการเรียนรู้ช่วยให้บุคคล ปลอดภัยและมีสติปัญญา การเรียนรู้ทำให้บุคคลมีสติปัญญา รู้จักประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีอยู่ในสถาน การณที่ถูกต้อง สามารถป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นไม่ให้เกิดได้

จากหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวทางปฏิบัติ ยิ่งเป็นสิ่งจำเป็นต้องมีห้องสมุดในเรือนจำ การมีห้องสมุดในเรือนจำช่วยให้ผู้ต้องขังเกิดการเรียนรู้ เพราะผู้ต้องขังในเรือนจำ ก็มีสิทธิควรได้รับการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ แม้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะเป็น ผู้กระทำความผิดมาก่อน แต่ก็สมควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันกับบุคคลทั่วไปในสังคม เพียงแต่ถูกกักบริเวณที่อยู่เท่านั้น ในอดีตนั้นเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่าผู้ต้องขังหรือนักโทษนั้น

ต้องถูกขังอยู่ในเรือนจำโดยไม่มีการทำงานใดๆที่พัฒนาสติปัญญา แต่ในปัจจุบัน นอกจากจะมีการหาอาชีพต่างๆให้นักโทษทำงานหารายได้แล้ว ก็ยังมีการเปิดห้องสมุดให้นักโทษแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้ระหว่างอยู่ในเรือนจำ โดยมีห้องจัดเก็บและบริการอ่าน-ยืม-คืนหนังสือ ซึ่งยังเป็นสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ของผู้ต้องขังในระหว่างที่อยู่เรือนจำ เพื่อลดความกดดันที่เกิดขึ้น หนังสือมีส่วนช่วยให้เกิดความคิด และสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับบุคคลดังกล่าวได้ โดยไม่ต้องหมกมุ่นอยู่กับเรื่องที่ไม่ดีต่อไปเมื่อบุคคลดังกล่าวพ้นโทษแล้วจะได้ออกไปทำงานสุจริตและเป็นคนดีของสังคม

2. การอ่าน (reading)

หนังสือ เป็นคลังแห่งความรู้ ความคิด และวิทยาการทุกด้านของมนุษย์ ที่มนุษย์ได้บันทึกได้ด้วยลายลักษณ์ อักษร เมื่อหนังสือแพร่ไปถึงผู้อ่านเมื่อใด ความรู้ ความคิด และวิทยาการทุกด้านก็แพร่กระจายเข้าไปยังสมองของผู้อ่านเมื่อนั้น หนังสือจึงเป็นสิ่งที่มีความยิ่ง

ทุกคนมีความสามารถในการพัฒนาตนเองให้เก่งและฉลาดขึ้นได้ หากได้รับการฝึกฝนในวิธีที่เหมาะสม ซึ่ง “การอ่านหนังสือ” เป็นวิธีการหนึ่ง เพราะช่วยให้เกิดสมาธิ เพิ่มพูนความฉลาดและพัฒนาความคิดของตนเองได้มากยิ่งขึ้น แต่การอ่านหนังสือจะสามารถช่วยพัฒนาความเก่งและความฉลาดได้นั้น เกิดจากการที่เมื่ออ่านหนังสือ ผู้อ่านได้คิดใคร่ครวญ จดเขียนใส่สัญลักษณ์ หรือใส่เครื่องหมาย ถ้าเป็นคนรักการเรียนรู้ เป็นคนที่พร้อมจะพัฒนาตนเอง เพื่อให้รู้เท่าทันโลกได้อย่างต่อเนื่อง และการอ่านยังเป็นการกระตุ้นการทำงานของเซลล์สมองให้ได้รับการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา การอ่านจะช่วยส่งเสริมความรู้ ความคิดของคนให้เพิ่มพูนขึ้น ดังคำที่ ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) กล่าวว่า “การอ่านทำให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์”

ความหมายของการอ่าน

โกซัย สาริกบุตร ให้ความหมายของการอ่านว่า การอ่านหมายถึงการแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นถ้อยคำและความคิด แล้วนำความคิดไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ตัวอักษรเป็นเพียงเครื่องหมายแทนคำพูด และคำพูดก็เป็นเพียงเสียงที่ใช้แทนของจริงอีกทอดหนึ่ง เพราะฉะนั้นหัวใจของการอ่านจึงอยู่ที่การเข้าใจความหมายของคำที่ปรากฏใต้อักษรนั้น ๆ (ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน, 2547, หน้า 3)

ธอร์นไดค์ (Thorndike) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่าน คือ ความคิดที่สามารถเข้าใจในเรื่องที่อ่าน การอ่านที่ดี ย่อมนำไปสู่ความคิดที่ดี เพราะผู้อ่านจะได้ทราบแนวคิด

ต่าง ๆ จากเรื่องที่อ่าน ทำให้เกิดความรู้จากเรื่องที่อ่าน แล้วนำมาจัดแยกแยะตีความหมายก่อนที่จะเกิดเป็นความคิดของตนเอง (ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน, 2525, หน้า 3)

ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) นักปรัชญาคนสำคัญของอังกฤษที่มีชีวิตอยู่ในช่วงปี ค.ศ.1561 – 1626 ได้กล่าวไว้ว่า “Reading maketh a full man” ซึ่งหมายความว่า การอ่านทำให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ (วรากร สาม โภเศษ, 2546, หน้า 6)

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การอ่าน คือ กระบวนการค้นหา รับรู้และเข้าใจ ความหมายของสิ่งที่อ่าน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของตัวอักษรและไม่ใช่ตัวอักษร โดยผ่านกระบวนการจับใจความสำคัญและตีความ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์พัฒนาตนเอง ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์และสังคม การอ่านจึงมิใช่การมองไปที่คำหรือสัญลักษณ์และตัวหนังสือเท่านั้น แต่จะประกอบไปด้วยสมาธิ คือ ใจที่สงบนิ่ง การรับรู้ การจัดลำดับ และการประมวลข้อมูลที่ได้จากการรับรู้เพื่อให้ได้สาระมากที่สุด

ความสำคัญของการอ่าน

การอ่านเป็นชุมทรัพย์ทางปัญญา เป็นทางเชื่อมโยงไปสู่ความสำเร็จทุกด้าน เพราะผู้อ่านจะรู้เท่าทันเหตุการณ์ วิทยาการใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ผลพลอยได้คือ เกิดความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลิน เกิดความอึดเอิบใจจากอรรถรสที่ผู้เขียนตั้งใจเขียนออกมา เกิดจินตภาพตามจินตนาการของผู้เขียน เป็นการจุดประกายความคิดสร้างสรรค์ ความคิดแปลกใหม่ การอ่านมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เล็กจนโต

การอ่านหนังสือเพื่อพัฒนาตนเอง และเพื่อการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

เป็นสิ่งจำเป็นมากในการพัฒนาคนและพัฒนาสังคม การอ่านเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่าง หมายความว่า การอ่านทำให้เกิดความรู้ ความฉลาด เต็มเต็มความอยากรู้อยากเห็น บางคนถือว่าการอ่านเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวัน การเลือกอ่าน การอ่านอย่างถูกวิธี การอ่านอย่างมีปัญญา และการอ่านอย่างพอเหมาะ พอดี ย่อมเกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านอย่างมหาศาล เหมือนค้นพบชุมทรัพย์ที่ต้องการ เพราะการอ่านที่ดี ย่อมทำให้ผู้อ่านเกิดภูมิคุ้มกันที่ดีในชีวิตจิตใจ และเกิดแรงกระตุ้นให้กระทำความดีงาม เกิดความรู้สึกใคร่จะทำตามในทางที่ดี เพราะการอ่านเป็นการเปิดโลกกว้างให้แก่ตัวเอง เพราะหนังสือที่อ่านนั้นเป็นได้ทั้งครู นักแสดง เพื่อนคุย แพทย์ นักจิตวิทยา และอื่น ๆ อีกมาก ในด้านผู้อ่านก็ควรอ่านให้เป็น อ่านอย่างถูกวิธี การอ่านที่ดี ต้องได้ภูมิคุ้มกันตัวเอง ด้านสติปัญญาเกิดความรู้ ความเข้าใจในการดำรงชีวิต ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในการปฏิบัติตนต่อสังคม ในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้แก่ตัวเองและสังคม พุศรวม ๆ ก็คืออ่านแล้วให้ได้ปัญญา ได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ อ่านแล้วพ้นจากความไม่รู้หรือความโง่เขลา สามารถเอาตัวรอด

ได้ในทุกสถานการณ์ แม้ว่าจะอ่านเพื่อความบันเทิงก็ควรจะได้ข้อคิด คติธรรม หรือสิ่งที่ผู้เขียนซ่อนไว้ เป็นการท้าทายสติปัญญาและความคิดของตนเองด้วย จึงถือได้ว่า “การอ่านเป็นหัวใจของการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ผู้ที่อ่านมากและสนใจอ่านอย่างจริงจังสามารถนำความรู้ที่อ่านไปประยุกต์ใช้ได้ ในทุกโอกาส ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ดร.กษมา วรวรรณ (2546, หน้า 13) กล่าวไว้ในหนังสือปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในมงคลวโรกาส ทรงเจริญพระชนมายุ ๔๘ พรรษา. ว่า “...จะอ่านหนังสือตลอดเวลา มีหลายเล่มที่อ่านแล้วรู้สึกสนุก แต่มีบางเล่ม ที่เราจะกลับไปอ่านอีกหลายครั้ง เพราะว่าให้แง่คิด ให้ความจรรโลงใจ...”

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความเจริญทางเทคโนโลยี ทำให้มีการเชื่อมโยงได้ทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ไร้ขอบเขต ดังนั้นคนปัจจุบันต้องปรับตัวให้มีวิถีชีวิตแห่งการเรียนรู้ และการอ่านมีบทบาทสำคัญในการสร้างพฤติกรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะการอ่านเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งในการดำเนินชีวิต การอ่านจะมีส่วนช่วยสร้างความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ผู้ที่อ่านมากย่อมมีโอกาสเจริญก้าวหน้าในอาชีพ มากกว่าผู้ที่อ่านหนังสือได้น้อยและช้า ซึ่งมีผู้รู้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่าน สรุปได้ ดังนี้

1. การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้
2. การอ่านส่งเสริมให้เป็นคนฉลาด รอบรู้ เสริมสร้างประสิทธิภาพในการคิด การพัฒนาสติปัญญา ทำให้ความคิดแตกฉาน ยิ่งอ่านมากยิ่งมีความรู้เพิ่มขึ้น ผู้มีนิสัยรักการอ่านย่อมเป็นผู้มีความคิดดี เสริมสร้างบุคลิกภาพให้เป็นที่ศรัทธา และได้รับการยอมรับว่าเป็น ผู้รู้
3. การอ่านเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน พักผ่อนหย่อนใจที่ดีอย่างหนึ่ง ช่วยผ่อนคลายความเครียด ช่วยลดความวิตกกังวล เกิดความซาบซึ้งใจ สะเทือนใจ ตามจินตนาการของผู้เขียน และนับว่าเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
4. การอ่านก่อให้เกิดคุณค่าทางสังคม เพราะผู้เขียนย่อมบันทึกสิ่งที่ดี มีประโยชน์อันเป็นแนวทางให้คนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข
5. การอ่านเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงบุคลิกภาพ มีความเชื่อมั่นไม่ว่าจะปรากฏตัวที่ใด
6. การอ่านทำให้เกิดความเข้าใจอันดีทางสังคม ทำให้ทราบเรื่องราวทั้งในอดีตและปัจจุบัน การอ่านทำให้รู้จักแลเข้าใจเพื่อนมนุษย์ถึงแม้จะต่างเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ความเข้าใจอันดีต่อกันจะช่วยสร้างสันติสุขแก่สังคม

ประโยชน์ของการอ่าน

การอ่านมีประโยชน์ต่อชีวิตมนุษย์มากมาย ไม่ว่าจะเป็นการอ่านด้วยตนเอง หรืออ่านให้คนอื่นฟัง ซึ่งไม่ว่าจะอ่านอะไร อย่างไรก็มีประโยชน์ทั้งสิ้น

การอ่านทำให้ผู้เรียนเรียนเก่งขึ้น จะต้องอ่านเพื่อหาความรู้ข้อมูลข่าวสาร (information) เพื่อให้เข้าใจเนื้อหาของบทเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ และอ่านหนังสืออื่น ๆ ในห้องสมุด

การอ่านหนังสือ “ชีวประวัติบุคคล” ที่มีชื่อเสียง ประสบความสำเร็จในชีวิต ทำให้ผู้อ่านได้ศึกษาถึงชีวิต และการต่อสู้ของบุคคลเหล่านั้นก่อนจะประสบความสำเร็จ เป็นการจุดไฟให้ผู้อ่านได้พยายามเลียนแบบในสิ่งที่ดี มีกำลังใจในการดำเนินชีวิตเพื่อจะได้ประสบผลสำเร็จในอนาคตเช่นเดียวกัน

การอ่านหนังสือ “ธรรมะ” ทำให้จิตใจสงบ รู้จักพิจารณาตัวเอง ไม่หลงตัวเอง รู้จักบาปบุญคุณโทษ มีเมตตา กรุณา มีความประพฤติดี

การอ่านหนังสือ “การประกอบอาชีพ” เพื่อพัฒนาอาชีพของตนให้เจริญก้าวหน้าและทันสมัย ทุกอาชีพจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว มีเทคโนโลยีต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

การอ่านนอกจากจะทำให้ผู้อ่านมีความรู้ ความคิด ได้ข้อเตือนใจและความเพลิดเพลินแล้ว ผู้อ่านยังได้รับประโยชน์อย่างกว้างขวาง สรุปได้ ดังนี้ (นวกรณ์ ชังบุคดา, 2548, หน้า 19-20)

1. ช่วยให้เข้าใจชีวิตมากขึ้น โดยศึกษาชีวิตหลาย ๆ แบบจากหนังสือเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม จากการอ่านจากประสบการณ์ของผู้อื่นที่ถ่ายทอดเป็นตัวหนังสือ
2. ช่วยให้เป็นผู้รอบรู้ ทันสมัย ทันเหตุการณ์ เพราะหนังสือบันทึกเรื่องราวปัจจุบัน บางเรื่องยังทำนายเหตุการณ์ในอนาคตด้วย
3. ช่วยให้เป็นผู้เฉลียวฉลาด
4. ช่วยให้เป็นผู้มีความคิดกว้างไกล มีเหตุผล เนื่องจากหนังสือส่วนใหญ่ได้บันทึกความคิดเห็นของผู้เขียนไว้ ซึ่งจะช่วยขยายความคิดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ทำให้เป็นคนที่มีเหตุผลดี
5. เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทำให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน
6. ช่วยพัฒนาตนเองและสังคมให้ดีขึ้น สามารถเผชิญสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ด้วยความมั่นใจ
7. เป็นการสนองความต้องการ ความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ ทำให้ได้รู้ในสิ่งที่อยากรู้ ทั้งช่วยยกระดับความคิด จิตใจ ภูมิปัญญาให้สูงขึ้น
8. เป็นแนวทางช่วยพัฒนาทางภาษาให้ดีขึ้น การอ่านมากทำให้รอบรู้ ย่อมมีส่วนพัฒนาทักษะการเขียน การพูดให้ดีขึ้น

9. ทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สร้างเสริมบุคลิกภาพให้เป็นผู้ที่สามารถเผชิญสถานการณ์ใหม่ๆ ได้ด้วยความมั่นใจ
10. ช่วยสร้างเสริมความสนใจ ในการเลือกอ่านหนังสือที่เหมาะสมกับอารมณ์และรสนิยมของตนเอง

จุดประสงค์ของการอ่าน

1. อ่านเพื่ออยากรู้อยากเห็น และรับรู้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ (information)
2. อ่านเพื่อแสวงหาความบันเทิง เป็นการพักผ่อนหย่อนใจจากการอ่านหนังสือ เช่น อ่าน นวนิยาย อ่านเรื่องสั้น อ่านการ์ตูน สารคดีท่องเที่ยว แม้จะอ่านเพื่อความบันเทิง แต่ผู้อ่านจะได้ความรู้ที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหา
3. อ่านเพื่อความจรรโลงใจ เป็นการอ่านหนังสือที่ช่วยให้มีกำลังใจ สร้างความหวังในชีวิตได้ต่อไป
4. อ่านเพื่อแสวงหาความรู้และเพื่อการศึกษา เป็นการอ่านหนังสือประเภทตำราทางวิชาการ สารคดีวิชาการ การวิจัยประเภทต่าง ๆ เป็นภาระหน้าที่ของนักเรียน นักศึกษา ที่ต้องอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้ ซึ่งมักได้จากการอ่าน
5. อ่านเพื่อแสวงหาความคิด ทราบข่าวสาร มีหนังสือจำนวนมากที่ช่วยให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถคิดสิ่งยาก ๆ และช่วยส่งเสริมความคิดให้กระจ่าง ข้อควรระวังในการอ่านประเภทนี้ คือผู้อ่านมักเลือกอ่านหนังสือที่สอดคล้องกับความคิดและความชอบของตน ทำให้ปิดกั้นการรับรู้แนวคิดด้านอื่น ๆ ถ้าจะให้เกิดประเกดประโชยชน์อย่างแท้จริง ควรเลือกอ่านให้หลากหลาย จะทำให้มีมุมมองที่กว้างขึ้น
6. อ่านเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อแก้เหงา ฆ่าเวลา
7. อ่านเพื่อจุดประสงค์เฉพาะแต่ละครั้ง เป็นการอ่านที่ไม่เจาะจง ส่วนใหญ่เป็นการอ่านเพื่อให้ความรู้และนำไปใช้ ปรับปรุงบุคลิกภาพ ปรับปรุงงานอาชีพ นำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น ช่วยในการตัดสินใจ ซึ่งข้อคิดต่าง ๆ ที่ได้จากการอ่าน จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ หรืออ่านเพื่อแก้ปัญหา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว เป็นต้น

การเลือกเวลาการอ่านและการพักผ่อนที่เหมาะสม นักจิตวิทยาหลายท่านได้สรุปไว้ดังนี้

1. การอ่านในตอนเช้าหลังจากที่ได้พักผ่อนมาอย่างเพียงพอ จะทำให้จำได้แม่นยำ เช่นอ่านหนังสือเพียง 1 ชั่วโมง จะจำได้มากกว่าการอ่านหนังสือเวลาอื่น 2 ชั่วโมง เป็นต้น

2. อ่านหนังสือจบแล้ว นอน 8 ชั่วโมง ตื่นขึ้นมาทบทวนอีกครั้งจะจำได้มากที่สุด คือ ประมาณร้อยละ 82 – 86 ของเนื้อหาที่อ่าน
3. อ่านหนังสือเสร็จแล้วไปเที่ยว 8 ชั่วโมง แล้วกลับมาทบทวนอีกครั้ง จะจำได้ ประมาณร้อยละ 64 ของเนื้อหาที่อ่าน
4. อ่านหนังสือเสร็จแล้วไปเที่ยว 8 ชั่วโมง กลับมานอนอีก 8 ชั่วโมง กลับมาทบทวนอีกครั้ง จะจำได้เพียงร้อยละ 59 ของเนื้อหาที่อ่าน

จุดมุ่งหมายหลักในการอ่าน

การอ่านมีจุดมุ่งหมายหลัก 2 ประการ (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2547, หน้า 117-118)

1. การอ่าน “เอาเรื่อง” หรือการ “อ่านจริง” หมายถึง การอ่านเพื่อให้ได้ความรู้ อ่านเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ อ่านเพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพ รักษาสุขภาพ อ่านบทวิจารณ์ อ่านในชีวิตประจำวัน เช่น อ่านคำแนะนำต่าง ๆ อ่านโฆษณา การโฆษณา ฯลฯ เป็นต้น
2. การอ่าน “เอารส” หรือการ “อ่านเล่น” เป็นการอ่านเพื่อแก้เหงา คลายเครียด สนุกสนาน ตื่นเต้น เพลิดเพลินจากเนื้อหาที่อ่าน ก่อให้เกิดจินตนาการ จนกระทั่งเกิดความคิดสร้างสรรค์ เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น นิทาน การ์ตูน โคลงกลอน และหนังสือท่องเที่ยว เป็นต้น

การเลือกอ่าน

วิธีการเลือกอ่านทรัพยากรสารสนเทศต่าง ๆ ให้ได้รวดเร็วและเหมาะสมในเวลาอันจำกัด เนื่องด้วยปัญหาและอุปสรรคที่เผชิญอยู่ในสังคม ไม่ว่าจะเกี่ยวกับงานการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมที่มีการแข่งขันสูง ดังนั้นผู้อ่านควรจะต้องรู้จักเลือกอ่านเฉพาะสารสนเทศที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์กับตนเอง ได้อ่านหนังสือหรือสื่อที่ดี ให้สาระ ความรู้ ข้อคิดเห็นและแนวทางในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติตน และช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาในครอบครัว ปัญหาในการเรียน ปัญหาในการปรับตัว เพราะในปัจจุบันมีทรัพยากรสารสนเทศทั้งดีและไม่ดีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น มีคุณภาพแตกต่างกันทั้งคุณภาพ และประสบการณ์ของผู้เขียน หลักฐานในการค้นคว้า เป็นต้น หนังสือบางเล่มนอกจากไม่ดีแล้วยังทำลายศีลธรรมอันดีงาม การเขียนใช้สำนวนภาษาไม่ชัดเจน ถ้อยคำสำนวนไม่ถูกต้อง ใช้คำศัพท์ผิด ๆ เมื่ออ่านแล้วไม่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นควรเลือกหนังสือที่มีการจัดพิมพ์ที่มีคุณภาพ และความถูกต้องของเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้อ่านแต่ละอาชีพ ความรู้ และวัย เพื่อช่วยให้ผู้อ่านต้องรู้จักเลือกทรัพยากรสารสนเทศมาอ่านได้หลากหลาย และประหยัดเวลา จึงมีวิธีการเลือกอ่านทรัพยากรสารสนเทศ ดังนี้ (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2547, หน้า 121 - 122)

1. จัดลำดับความสำคัญของสารสนเทศแต่ละประเภทที่จะอ่านในเวลาอันจำกัด เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด
2. อ่านจากเรื่องง่าย ๆ ไปหายาก เพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องทีอ่านและนำไปสู่จุดเริ่มต้นของการอ่านที่ลุ่มลึกขึ้น
3. เลือกอ่านโดยพิจารณาผู้แต่งหรือผู้จัดทำ
4. การเลือกอ่านโดยใช้ส่วนต่าง ๆ ของหนังสือช่วยในการพิจารณา
 - 4.1 ปก ใบบ่มปก ทำให้ทราบชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง และอาจมีประวัติผู้แต่ง ซึ่งส่วนมากจะพิมพ์ไว้ที่ด้านข้างของใบบ่มปกทั้ง 2 ด้าน ตรงส่วนที่พับเข้ามา หรือด้านหลังของปกหลัง นอกจากนี้ใบบ่มปกหรือปกอาจจะมีรูปภาพสีสัน สวยงาม เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน
 - 4.2 หน้าปกใน ทำให้ทราบชื่อผู้แต่ง พร้อมคุณวุฒิ ครั้งที่พิมพ์ สถานที่พิมพ์ ผู้จัดพิมพ์ และปีที่พิมพ์ ซึ่งทำให้ทราบความนิยมและความทันสมัยของหนังสือ
 - 4.3 คำนำ ทำให้ทราบจุดมุ่งหมายของการจัดทำ ขอบเขตของเรื่อง และความเหมาะสมของผู้อ่าน
 - 4.4 สารบัญ ทำให้ทราบขอบเขตของเรื่อง
 - 4.5 เนื้อเรื่อง ทำให้ทราบหัวข้อย่อยของเนื้อเรื่อง ช่วยให้การค้นเรื่องที่ต้องการได้ง่าย และทราบขอบเขตของเนื้อหาว่าเขียนละเอียดกว้างขวางหรือแคบเพียงใด
 - 4.6 บรรณานุกรมและการอ้างอิง ทำให้ทราบแหล่งที่มาในการเขียนหนังสือและความน่าเชื่อถือของหนังสือ
 - 4.7 ดรรชนี ทำให้ทราบหัวข้อย่อยของเนื้อเรื่อง ช่วยให้การค้นเรื่องที่ต้องการได้ง่าย
 - 4.8 ภาคผนวก ทำให้ทราบเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง
5. เลือกอ่านหนังสือที่เขียนและพิมพ์ตัวสะกดการันต์ถูกต้อง ชัดเจน ตัวอักษรเหมาะสมกับสายตาผู้อ่านแต่ละวัย
6. ถ้าเป็นหนังสือสารคดี หนังสืออ้างอิง โดยเฉพาะหนังสือสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ และแพทยศาสตร์ ให้เลือกอ่านเล่มที่ปีพิมพ์ล่าสุด
7. เลือกอ่านหนังสือทุกประเภทที่ได้รับรางวัล เพราะหนังสือที่ได้รับรางวัลจะเป็นหนังสือที่ได้รับการคัดเลือกมาแล้ว ไม่ต้องเสียเวลาในการประเมิน
8. เลือกอ่านทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงกับความสนใจ และความต้องการ
9. เลือกอ่านให้เหมาะสมกับเวลา โอกาส และสถานที่
10. รู้จักใช้คู่มือในการเลือกอ่าน เช่น บรรณานุกรม บทวิจารณ์ บทแนะนำหนังสือ รายชื่อหนังสือขายดีประจำเดือนของสำนักพิมพ์ หรือศูนย์หนังสือต่าง ๆ

11. วัสดุอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ซีดีรอม ควรอ่านที่มีคุณภาพดี และศึกษาคู่มือการใช้ และควรมีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ในการสืบค้นได้

12. เลือกอ่านโดยการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต และฐานข้อมูลออนไลน์ เช่น IEEE Proquest Lexis เป็นต้น โดยศึกษาคู่มือการสืบค้น และควรฝึกฝนการใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อให้สามารถสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ได้สะดวก รวดเร็ว

13. เลือกอ่านโดยการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และฐานข้อมูลออนไลน์ เช่น IEEE Proquest Lexis เป็นต้น โดยศึกษาคู่มือการสืบค้น และควรฝึกฝนการใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อให้สามารถสืบค้นข้อมูล ได้สะดวก รวดเร็ว

การกระตุ้นการอ่าน

การกระตุ้นให้เกิดนิสัยรักการอ่าน ต้องพิจารณาหลาย ๆ ด้าน คือต้องสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดแก่ผู้อ่านให้เห็นว่าจะอ่านอะไร อ่านทำไม และอ่านอย่างไร (ฉวีวรรณ อุทากินันท์, 2547, หน้า 121 - 122) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. อ่านอะไร หมายความว่าอ่านหนังสืออะไร อ่านหนังสือประเภทไหน ผู้อ่านที่ยังมีประสบการณ์น้อย ย่อมไม่สามารถรู้ว่าจะอ่านหนังสืออะไร ต้องอาศัยผู้รู้ช่วยแนะนำหนังสือที่ดีมีคุณค่าให้อ่าน แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึง พื้นฐานความรู้ วุฒิภาวะของผู้อ่าน การแนะนำหนังสือที่มีประโยชน์และเหมาะสม ย่อมกระตุ้นให้ผู้อ่านชอบอ่านหนังสือ เมื่อผู้อ่านอ่านแล้วรู้เรื่อง เข้าใจ เกิดความรู้ใหม่ ๆ สนองความอยากรู้อยากเห็นได้ ก็จะก่อให้เกิดความสนใจการอ่านต่อไป

2. อ่านทำไม หมายความว่าอ่านหนังสือเพื่ออะไร มีประโยชน์อย่างไร เป็นหน้าที่ของกัลยาณมิตรต้องบอกหรือแนะนำ การแนะนำนั้นควรเน้นประโยชน์ที่ตรงกับความต้องการ เช่น ตรงกับวัย ตรงกับภูมิหลัง ตรงกับเพศ อาชีพ ประสบการณ์ที่ผ่านมา ก็จะสร้างความสนใจอ่านให้เกิดขึ้นได้ เมื่ออ่านแล้วรู้เรื่องดี ย่อมกระตุ้นให้เกิดรักการอ่านได้

3. อ่านอย่างไร หมายความว่าอ่านหนังสืออย่างไรจึงจะได้ประโยชน์ ได้ภูมิปัญญา หรือได้ความบันเทิง พี่เลี้ยงต้องแนะนำถึงวิธีการอ่าน อ่านแล้วทำความเข้าใจ จดจำ บันทึกไว้ อ่านแล้วมีอะไรเหลืออยู่ในความทรงจำบ้าง

แนววิธีอ่าน

มีผู้ให้แนววิธีอ่านหนังสือไว้หลายประการ

1. อ่านแบบรวดเร็วและรวดเร็ว ผู้ที่ชำนาญอ่านแบบนี้จะสามารถสรุปเรื่องที่อ่านได้ทันทีหลังจากอ่านจบ

2. อ่านแบบพลิกดูตลอดเล่ม คืออ่านเฉพาะส่วน เช่น คำนำ สารบัญ หัวข้อเรื่อง พลิกดูเนื้อเรื่องอย่างคร่าว ๆ ตลอดเล่ม ก็สามารถรู้เรื่องได้พอสมควร หากสนใจก็สามารถอ่านอย่างละเอียดในภายหลังได้

3. อ่านแบบละเอียดคืออ่านไปคิดไป ทำความเข้าใจ อาจช้า แต่ได้ความรู้มาก

4. อ่านซ้ำหลาย ๆ ครั้ง ย่อมซึมซับความรู้ได้มากขึ้น

5. อ่านแบบวิเคราะห์ คืออ่านไปดูรายละเอียดไป ดูทั้งวิธีการเขียน ทำความเข้าใจภาษา ถ้อยคำสละสลวยของถ้อยคำสำนวน จังหวะและความคิดที่ผู้เขียนแฝงไว้

การอ่านหนังสือ ผู้ที่ได้รับผลโดยตรงคือผู้อ่าน ซึ่งจะเป็นการบ่มเพาะนิสัยรักการอ่านให้มากขึ้น ให้เวลาแก่นั่งสอบ้าง อ่านหนังสือเท่าที่จะหาได้ ให้สร้างทัศนคติว่าหนังสือคือขุมทรัพย์ทางปัญญา สามารถแสวงหาความรู้ คำตอบ ความแปลกใหม่ และทิศทางชีวิตจากหนังสือได้ แล้วอ่านด้วยความตั้งใจ อ่านอย่างวิเคราะห์ ค้นให้พบจุดเด่นของหนังสือแต่ละเล่ม หากได้จดบันทึกไว้ด้วยก็จะสามารถนำไปต่อยอดในอนาคตได้

ในหนังสือ ปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ เถลิงพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในมงคลวโรกาส ทรงเจริญพระชนมายุ ๔๘ กล่าวถึงมาตรการเพื่อส่งเสริมการอ่าน ซึ่งได้ปรับเปลี่ยนบางประการให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังในเรือนจำ (สิริพงษ์ อรุณไพโรจน์, 2546, หน้า 15)

มาตรการเพื่อส่งเสริมการอ่าน

เรือนจำ ร่วมกับ ห้องสมุดเรือนจำ ร่วมกันส่งเสริมสนับสนุน และจัดกิจกรรม “ส่งเสริมการอ่าน” โดยมีแนวทางดังนี้

1. จัดกิจกรรม “วางทุกคน อ่านทุกคน” โดย

1.1 จัดเตรียมสถานที่ และจัดหาหนังสือหรือสำเนาบทความที่เป็นประโยชน์ น่าสนใจหรือให้ความเพลิดเพลิน เพื่อให้ ผู้ต้องขัง และบุคลากรอื่น ๆ เลือกอ่านได้อย่างหลากหลาย และมีปริมาณเพียงพอ

1.2 สร้างบรรยากาศ จัดเวลาตอนเช้า ให้ผู้ต้องขัง และบุคลากรอื่น ๆ อ่านหนังสือ หรือสิ่งพิมพ์สาระใดก็ได้ตามความสนใจทุกวัน อย่างน้อยวันละ 15 นาที (อาจเปิดเพลงเป็นสัญญาณเริ่มอ่าน และหยุดอ่าน)

2. จัดกิจกรรม “ส่งเสริมการอ่าน” ทั้งในห้องสมุดและนอกห้องสมุด อย่างหลากหลายและสม่ำเสมอที่ได้ผลครอบคลุมทั้งด้านการ ฟัง คิด พูด และเขียน (สุ. จิ. ปุ. ลิ.)

3. ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเห็นความสำคัญของการอ่าน และสร้างความรู้สึกรักการอ่านให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ตั้งแต่ เริ่มคิด เริ่มทำ และมีความผูกพันกับโครงการ
4. พัฒนาการอ่านของผู้ต้องขังตามลำดับ ตั้งแต่ระดับ อ่านออก อ่านเป็น อ่านสม่ำเสมอ จนกระทั่งอ่านเป็นนิสัย พร้อมทั้งติดตามประเมินผลพัฒนาการการอ่านของผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โครงการ “อ่านทุกวัน...วางทุกงาน อ่านทุกคน” มีกิจกรรม

1. ยอคนักอ่าน
2. เล่าเรื่องจากหนังสือ
3. แนะนำหนังสือใหม่
4. จัดนิทรรศการหนังสือ
5. แลกเปลี่ยน แบ่งปัน และเติมเต็ม ความรู้ให้กันและกัน
6. หนึ่งเดือนหนึ่งรางวัล

จากรายละเอียดเรื่องการอ่านที่กล่าวมา พบว่า การอ่านเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่งที่จะทำให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และพฤติกรรม การดำเนินชีวิต ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม สถานที่ที่เหมาะสมในการส่งเสริมการอ่านในเรือนจำก็คือห้องสมุดที่มีการจัดการที่ดี มีทรัพยากรสารสนเทศที่เพียงพอและตอบสนองความต้องการของผู้อ่าน มีสถานที่สะอาด เชิญชวนให้เข้าไปอ่าน มีการประชาสัมพันธ์ที่ดีและมีกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่องย่อมจะสามารถสร้างนิสัยรักการอ่าน การค้นคว้าอันจะเป็นการสร้างคนที่มีคุณภาพคืนสู่สังคม ในส่วนท้ายนี้ขอสรุปเรื่อง “การอ่าน” ซึ่งเนื้อหาทั้งหมดที่กล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ ตามคำกลอนที่ สิริพงษ์ อรุณไพโรจน์ (2546, หน้า 7-8) ได้เรียบเรียงไว้ในหนังสือปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในมงคลวโรกาส ทรงเจริญพระชนมายุ ๔๘ ซึ่งคำกลอนนี้สรุปได้ครอบคลุมเรื่องราวได้อย่างสมบูรณ์

“การอ่าน” คือ...เส้นทางสู่ความสำเร็จ

การ	อ่านคือพื้นฐานการเรียนรู้
อ่าน	คิดดูฟังถามเขียนคู่ค้นหา
คือ	สะพานสู่เส้นทางสร้างปัญญา
เส้น	ข้างน้ำทางกว้างและยาวไกล

ทาง ชีวิตเราลิขิตให้ก่อเกิด
 คู่ ความเลศคู่ความดีพิสุทธิ์ใส
 ความ สำเร็จสมประสงค์จ้านงใจ
 สำเร็จ หมายถึงได้ดังหวังดังต้องการ

“รักการอ่าน” สร้าง ชีวิต...เวลา...ครอบครัว...ความฝัน

รักการอ่าน...สร้างเส้นทางของชีวิต

รักการอ่าน...สร้างสรรค้จินตนิมิตฝัน

รักการอ่าน...สร้างปัญญาสารพัน

รักการอ่าน...สร้างคุณอนันต์เกินพรรณนา

รักการอ่าน...ยิ่งกว่าผ่านสรรพชีวิต

รักการอ่าน...ยิ่งกว่าฤทธิ์พิชิตปัญหา

รักการอ่าน...ยิ่งกว่าทรัพย์ที่ได้มา

รักการอ่าน...ยิ่งกว่าค่าเกินโกฏิถึลปี

รักการอ่าน...สร้าง “ชีวิต” ให้ มีค่า

รักการอ่าน...สร้าง “เวลา” ให้ สุขสันต์

รักการอ่าน...สร้าง “ครอบครัว” ให้ รักกัน

รักการอ่าน...สร้าง “ความฝัน” ให้ เป็นจริง

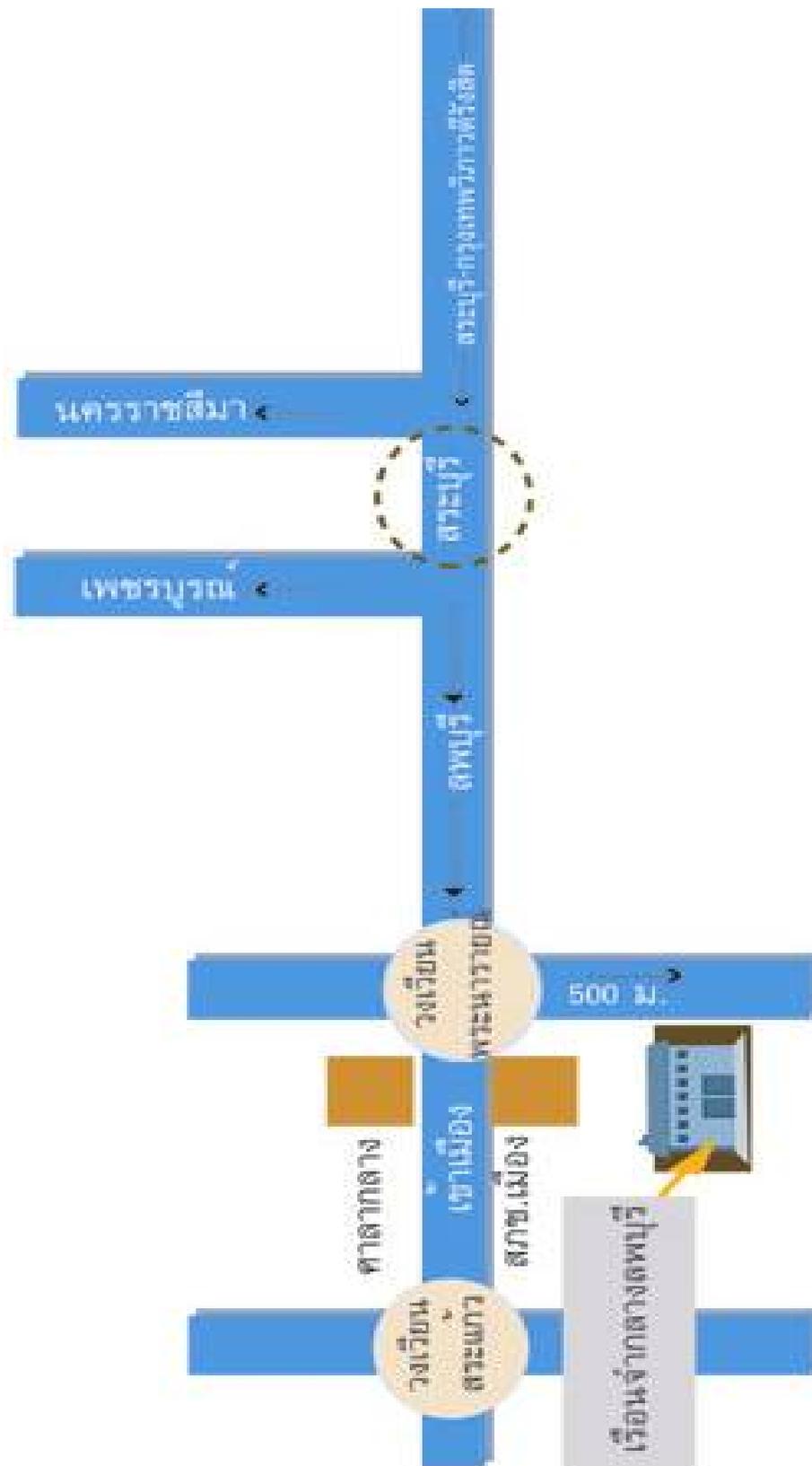
3. เรือนจำกลางลพบุรี (Lop Buri Central Prison)

เรือนจำกลางลพบุรี เดิมตั้งอยู่ภายในพระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์ ต.ท่าหิน อ.เมือง จ.ลพบุรี พ.ศ. 2430 มีฐานะเป็นเรือนจำจังหวัด ต่อมามีการก่อสร้างเรือนจำขึ้นใหม่ และได้ย้ายมาอยู่ที่ใหม่ เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2506 ณ ปัจจุบันตั้งอยู่เลขที่ 88 ถนนพระปियะ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีพื้นที่ภายใน 13 ไร่ 3 งาน 80 ตารางวา มีพื้นที่ ภายนอก 85 ไร่ 2 งาน 14 ตารางวา รวมพื้นที่ทั้งหมด 99 ไร่ 1 งาน 94 ตารางวา วิสัยทัศน์ของเรือนจำกลางลพบุรี คือ “เรือนจำกลางลพบุรี เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมแก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง เพื่อคืนคนดี มีคุณค่าสู่สังคม” ปัจจุบันเรือนจำอยู่ที่ 88 ถนนพระปियะ ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ผู้บริหารเรือนจำกลางลพบุรีคนปัจจุบัน คือ นายสุวิจักขณ์ ศรีเบ็ญรัตน์ เรือนจำกลางลพบุรีมีบุคลากรปฏิบัติงานทั้งหมด จำนวน 95 คน

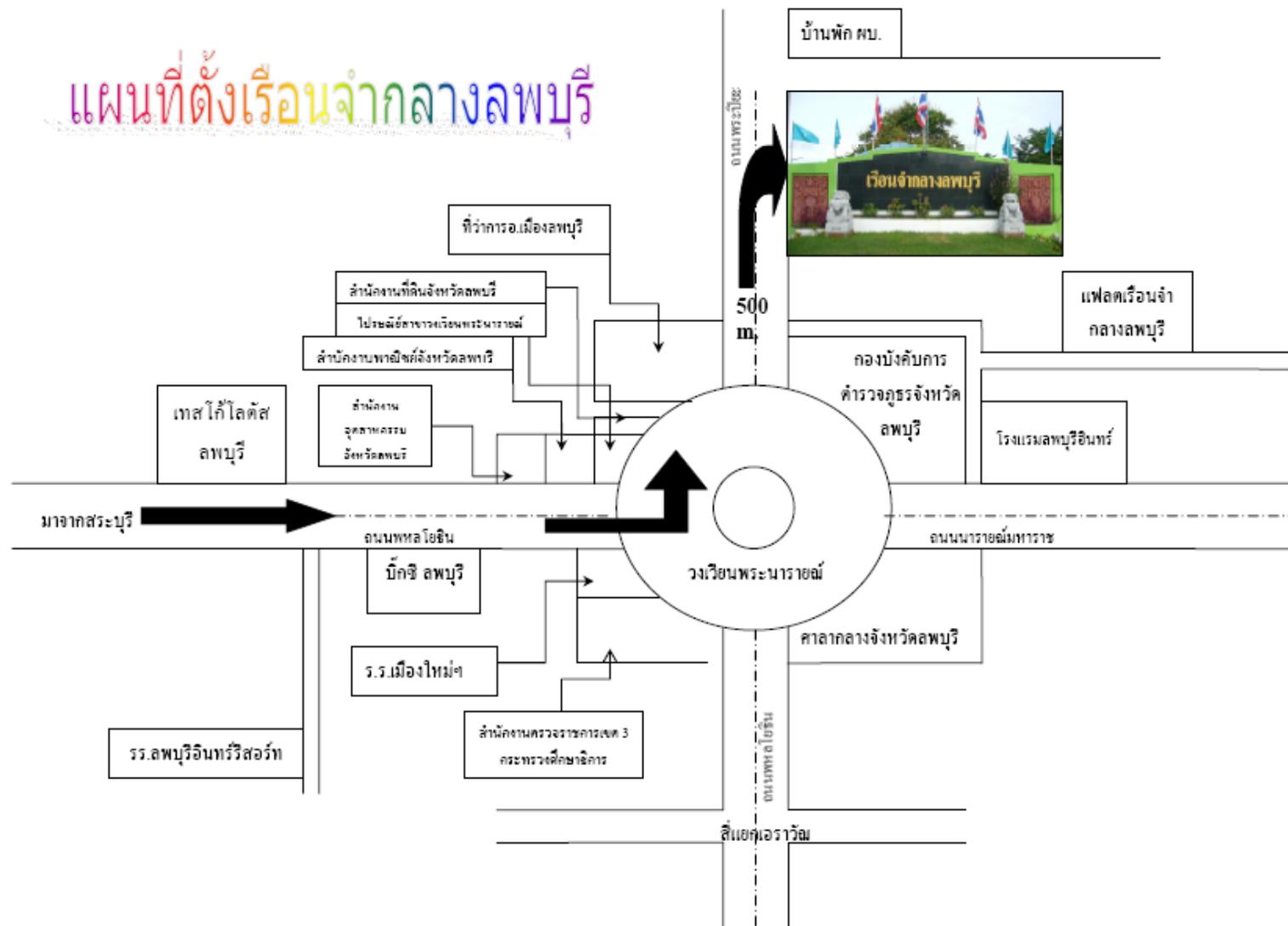
สถิติผู้ต้องขัง

สถิติเมื่อ วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2551 จำนวน 1,744 คน แบ่งเป็นชาย 1,420 หญิง 324 คน เรือนจำกลางลพบุรีมีบุคคลอยู่ในความรับผิดชอบทั้งหมด จำนวน 1,839 คน

โครงสร้างการบริหาร การบริหารงานห้องสมุดเรือนจำ มีสายการบังคับบัญชา คือ ผู้บัญชาการเรือนจำ หัวหน้าฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ มีหน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ ได้แก่ หัวหน้างานฝึกวิชาชีพ หัวหน้าชุมชนบำบัด บรรณารักษ์ และหัวหน้างานการศึกษาสายสามัญ

ภาพที่ 1 : แผนที่การเดินทางไปเรื่อ่นจากกลางลพบุรี

ภาพที่ 2 : แผนที่ตั้งเรือนจำกลางลพบุรี

4. ห้องสมุดเรือนจำกลางลพบุรี

ห้องสมุดเรือนจำกลางลพบุรีเป็นห้องสมุดเฉพาะ มีภารกิจในการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศกับเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำ โดยให้บริการทางวิชาการ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ส่งเสริมการจัดการศึกษาอบรมทั้งวิชาสามัญ วิชาชีพ และศีลธรรมจรรยา ตอบสนองความต้องการด้านการพักผ่อน หย่อนใจ และการผ่อนคลายความตึงเครียดให้กับผู้ต้องขัง ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีโอกาสสัมผัสกับโลกภายนอก ได้รับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์บ้านเมืองในทางที่ทันสมัย และเป็นประโยชน์ผ่านสื่อต่างๆ และสนับสนุนภารกิจกรมราชทัณฑ์ ในด้านการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดีคืนสู่สังคม

ห้องสมุดเรือนจำกลางลพบุรี มีรูปแบบการจัดห้องสมุด ดังนี้

ด้านอาคารสถานที่

1. จัดเป็นห้องเฉพาะในอาคาร มีแสงสว่าง อากาศถ่ายเทสะดวก อยู่ในบริเวณที่สะดวกเหมาะสมแก่การเข้ามาใช้บริการ

2. ด้านการแบ่งพื้นที่ใช้สอย พื้นที่ในห้องสมุดแบ่งเป็นพื้นที่ทำงานบรรณารักษ์ พื้นที่จัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ พื้นที่บริการการอ่าน และยังแบ่งพื้นที่ภายในห้องสมุดเป็นมุมต่างๆ ได้แก่

- 2.1 มุมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- 2.2 มุมวิชาการและกฎหมาย
- 2.3 มุม มสธ.

ด้านทรัพยากรสารสนเทศ

ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดเรือนจำกลางลพบุรี ประกอบด้วย

1. หนังสือ
2. วารสารและนิตยสาร
3. หนังสือพิมพ์
4. โสตทัศนูปกรณ์ จัดให้มีบริการโสตทัศนูปกรณ์ที่จำเป็น เช่น เทป บันทึกละเอียด ซีดี

ซีดีรอม

5. จัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศแบบทศนิยมของดิวอี้

ด้านการให้บริการ

1. กำหนดให้มีอาคารห้องสมุดกลาง
2. ให้มีการจัดเก็บสถิติผู้ใช้บริการห้องสมุด

3. ให้มีบริการด้านต่างๆ อาทิ ด้านการอ่าน
4. กำหนดเวลาให้บริการที่แน่นอน สัปดาห์ละไม่ต่ำกว่า 5 วัน ๆ ละไม่น้อยกว่า 2

ชั่วโมง

ด้านบุคลากร

จัดบุคลากรที่มีความรู้ เคยผ่านการศึกษอบรมด้านบรรณารักษ์ จากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย หรือจากสถาบันอื่น มาปฏิบัติงานประจำห้องสมุด

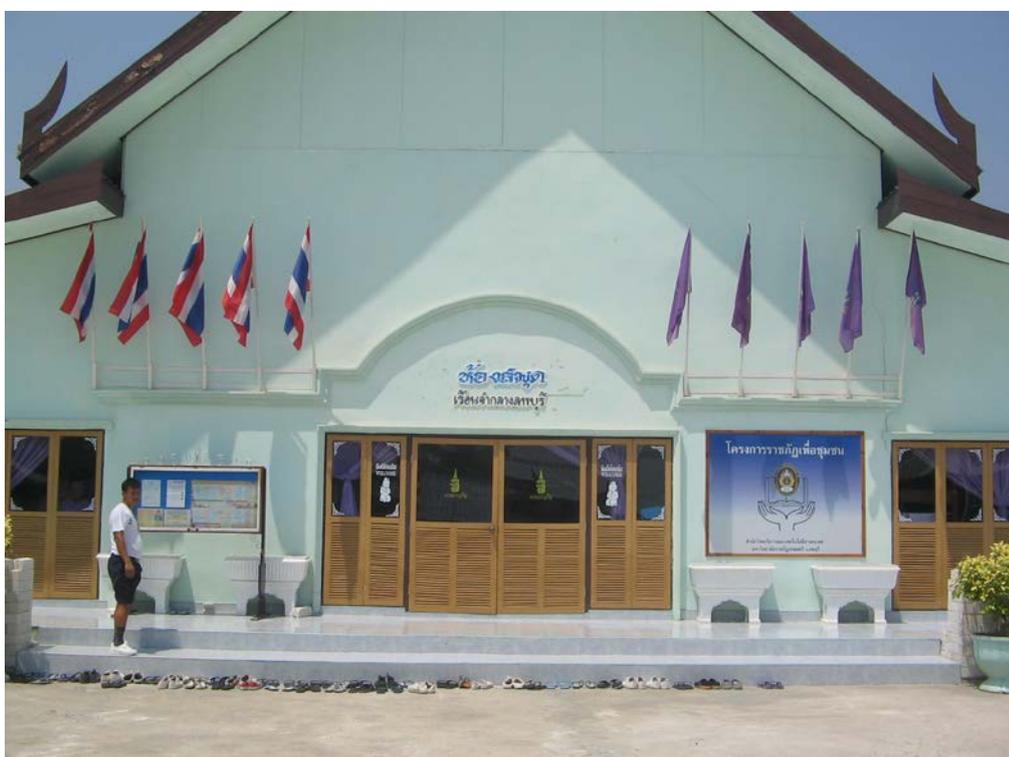
ด้านงบประมาณ

1. งบประมาณการปรับปรุงอาคารสถานที่ห้องสมุด ให้ใช้เงินนอกงบประมาณของเรือนจำและเงินบริจาคเป็นหลัก ส่วนแรงงานที่ใช้ในการก่อสร้างซ่อมแซมต่างๆ ใช้แรงงานผู้ต้องขัง

2. งบประมาณอุดหนุนประจำปี อาทิ ค่าจัดซื้อ ซ่อมแซมทรัพยากรสารสนเทศ วัสดุครุภัณฑ์ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่นๆ ห้องสมุดแต่ละแห่งจะต้องจัดหาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี

ภาพที่ 3 : เรือนจำกลางลพบุรี

ภาพที่ 4 : ห้องสมุดเรือนจำกลาง

ภาพที่ 5 : ภายในห้องสมุดเรือนจำกลางลพบุรี

ภาพที่ 6 : ภายในห้องสมุดเรือนจำกลางลพบุรี

5. มาตรฐานห้องสมุดเรือนจำ (standard of library in prison)

เพื่อให้ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถานสามารถตอบสนองเจตนารมณ์การเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มีรูปแบบแนวทางการบริหารจัดการที่ชัดเจน เป็นมาตรฐานไปในทิศทางเดียวกับห้องสมุดสากล บนพื้นฐานความสอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ผู้รับบริการ และภารกิจ ทิศทางการพัฒนาองค์กรราชทัณฑ์สู่การเป็นองค์กรชั้นนำด้านการแก้ไข พัฒนาพฤตินิสัย ผู้ต้องขัง และการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ รวมถึงตอบสนองแนวนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้เข้าถึงโอกาสการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาตนเองอย่างเท่าเทียมและต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงกำหนดมาตรฐานห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ไว้ดังนี้

ข้อ 1 ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศกรมราชทัณฑ์ เรื่อง มาตรฐานห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน พ.ศ. 2550”

ข้อ 2 ให้ยกเลิก “ประกาศกรมราชทัณฑ์ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานสำหรับห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน” ลงวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 และให้ใช้ประกาศนี้ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศ เป็นต้นไป

ข้อ 3 ในประกาศนี้

ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน หมายถึง ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นในเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ตามบทบาทและภารกิจของกรมราชทัณฑ์

ห้องสมุดขนาดใหญ่ หมายถึง ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถานความมั่นคงสูงหรือเรือนจำ/ทัณฑสถานที่มีความจุมาตรฐานการควบคุมผู้ต้องขัง ตั้งแต่ 1,500 คน ขึ้นไป

ห้องสมุดขนาดกลาง หมายถึง ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถานที่มีความจุมาตรฐานการควบคุมผู้ต้องขัง ตั้งแต่ 500 – 1,500 คน

ห้องสมุดขนาดเล็ก หมายถึง ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถานที่มีความจุมาตรฐานการควบคุมผู้ต้องขัง ไม่เกิน 500 คน

ห้องสมุดกลาง หมายถึง ห้องสมุดหลักที่เปิดให้บริการในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

ห้องสมุดสาขา หมายถึง ห้องสมุดย่อยที่จัดตั้งขึ้นเป็นการถาวรในแดนต่าง ๆ เพื่อกระจายบริการห้องสมุดให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเป็นบริการส่วนหนึ่งของห้องสมุดกลาง

ห้องสมุดเคลื่อนที่ หมายถึง บริการของห้องสมุดที่นำทรัพยากรสารสนเทศไปให้บริการแก่ผู้รับบริการเป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม

บุคลากรห้องสมุด หมายถึง บุคคลที่ได้รับมอบหมาย/แต่งตั้งจากผู้บริหารกรมราชทัณฑ์/เรือนจำ/ทัณฑสถาน ให้ปฏิบัติงานห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพื่อทำหน้าที่จัดเก็บรวบรวม ดำเนินงานด้านเทคนิคและบริการสารสนเทศ

ผู้รับบริการ หมายถึง กลุ่มเป้าหมายที่ห้องสมุดมุ่งให้บริการ ได้แก่ผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน รวมถึงบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกิจการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง

ข้อ 4 กำหนดมาตรฐานห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน พ.ศ. 2550 ดังนี้

วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์

ข้อ 5 วิสัยทัศน์

เป็นศูนย์กลางแห่งการแสวงหาความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง และนันทนาการสำหรับผู้ต้องขัง และ เจ้าหน้าที่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

ข้อ 6 พันธกิจ

ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถานเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานตามภารกิจของกรมราชทัณฑ์ ด้านการควบคุมและการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง เพื่อคืนกลับสู่สังคม โดยมีบทบาทสำคัญในการจัดบริการรองรับการจัดการศึกษา การเรียนรู้ด้วยตนเอง การส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม คุณภาพชีวิต ทักษะอาชีพ ทักษะการแสวงหาการเข้าถึง และการใช้สารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนเอง

ข้อ 7 วัตถุประสงค์

ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถานมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง

- 7.1 เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา และการพัฒนาทักษะอาชีพให้กับผู้ต้องขัง
- 7.2 เพื่อให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานตามภารกิจของกรมราชทัณฑ์ ทั้งในด้านการควบคุมและแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง
- 7.3 เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นพลเมืองดีของสังคม
- 7.4 เพื่อสร้างนิสัยรักการอ่าน เสริมทักษะการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ รวมทั้งนันทนาการ แก่ผู้ต้องขัง และเจ้าหน้าที่

การบริหาร

ข้อ 8 กำหนดให้เรือนจำ/ทัณฑสถานทุกแห่ง จัดตั้งห้องสมุดขึ้นในเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้และให้บริการสารสนเทศแก่ผู้ต้องขัง และเจ้าหน้าที่

ข้อ 9 กำหนดให้การควบคุม กำกับดูแลงานห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน เป็นงานในความรับผิดชอบของส่วนส่งเสริมการศึกษา สำนักพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์

ข้อ 10 การราชทัณฑ์ แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถานมีจำนวนรวม ไม่เกิน 12 คน ประกอบด้วยอธิบดี หรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายเป็นประธาน มีผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักบริหารงานศึกษานอกโรงเรียน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สำนักการอาชีวศึกษา สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีและหน่วยงานพันธมิตรอื่นๆ ของกรมราชทัณฑ์ เป็นกรรมการ มีผู้อำนวยการสำนักพัฒนาพฤตินิสัยเป็นกรรมการและเลขานุการ ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการศึกษา เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ ให้อยู่ในวาระ 4 ปี

คณะกรรมการอำนวยการ มีหน้าที่กำหนดนโยบาย และแนวทางการบริหารจัดการและการดำเนินงาน การหาแหล่งสนับสนุนการดำเนินงานห้องสมุด เสนอกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน

ข้อ 11 เรือนจำ/ทัณฑสถาน แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ประกอบด้วย ผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถานเป็นประธาน ผู้แทนจากหน่วยงานพันธมิตรในพื้นที่ที่จัดการ ศึกษาให้กับผู้ต้องขัง ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหน่วยงานพันธมิตรอื่นๆ ผู้อำนวยการส่วนหรือหัวหน้าฝ่ายอื่นๆ ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน เป็นกรรมการ หัวหน้าฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจเป็นกรรมการและเลขานุการ บรรณารักษ์/หัวหน้างานห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถานเป็นกรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการบริหาร มีหน้าที่กำหนดทิศทางให้คำปรึกษา ให้ความเห็นชอบแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติงาน สนับสนุน กำกับและติดตามประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน

ข้อ 12 เรือนจำ/ทัณฑสถาน แต่งตั้งและมอบหมายเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ เป็นผู้รับผิดชอบงานห้องสมุด มีหน้าที่วางแผนกำกับ ดูแล ดำเนินการ ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพบริการอย่างต่อเนื่อง

ข้อ 13 เรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดทำแผนงาน แผนปฏิบัติการห้องสมุด ระบบการจัดเก็บข้อมูลและรายงานผลการปฏิบัติงาน เสนอคณะกรรมการบริหารห้องสมุดกรมราชทัณฑ์ เพื่อรายงานคณะกรรมการอำนวยการห้องสมุด อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ข้อ 14 รูปแบบการบริหารงานห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ให้ใช้แบบรวมศูนย์ คือ ทั้งห้องสมุดกลาง ห้องสมุดสาขาหรือบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ให้เป็นระบบเดียวกัน อยู่ภายใต้การบริหารงานของห้องสมุดกลาง

ข้อ 15 เรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดให้มีจุดรับความคิดเห็นจากผู้รับบริการห้องสมุด เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนางานห้องสมุด

ความร่วมมือและเครือข่าย

ข้อ 16 เรือนจำ/ทัณฑสถาน ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความร่วมมือกับเครือข่ายพันธมิตรในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นความร่วมมือจากภาคประชาชน หน่วยงานพันธมิตรที่จัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุด แหล่งการเรียนรู้ และหน่วยงานพันธมิตรอื่น ๆ ตามความเหมาะสม อาทิ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด/อำเภอ ศูนย์วิทย์พัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ

งบประมาณ และการเงิน

ข้อ 17 ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ควรได้รับงบประมาณอย่างเพียงพอ ที่จะสามารถดำเนินงานตามพันธกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อ 18 งบประมาณของห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ควรมีแหล่งที่มาจากงบประมาณแผ่นดินที่หน่วยงานได้รับจัดสรรเป็นหลัก และห้องสมุดควรได้รับจัดสรรงบประมาณต่อหัวผู้ต้องขัง ตามความเหมาะสมอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และเพิ่มขึ้นทุกปี

ข้อ 19 เรือนจำ/ทัณฑสถาน พึงจัดสรรงบประมาณจากเงินนอกงบประมาณ เช่น เงินสวัสดิการผู้ต้องขัง ฯลฯ สำหรับการดำเนินงานห้องสมุดของเรือนจำ/ทัณฑสถานอย่างเหมาะสม เพื่อให้ห้องสมุดได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ข้อ 20 รายได้ของห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถานในลักษณะอื่นๆ เช่น การบริจาคบำรุงห้องสมุดจากบุคคล องค์กรต่างๆ ให้สงวนไว้เป็นค่าใช้จ่ายของห้องสมุด เพิ่มเติมจากงบประมาณที่ห้องสมุดได้รับ

ทรัพยากรสารสนเทศ

ข้อ 21 ทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถานควรมีทุกประเภท ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ครอบคลุมเนื้อหาที่สนองนโยบายและพันธกิจของกรมราชทัณฑ์ ความต้องการของผู้รับบริการ ที่ไม่มีลักษณะเป็นการช่วยจิตใจให้กำเริบ ก่อให้เกิดความประพฤติในทางชั่วร้าย ผิดศีลธรรม ความรู้สึกทางกามารมณ์ หรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของเรือนจำ/ทัณฑสถาน

ข้อ 22 ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดหาทรัพยากรสารสนเทศแกน (Core collection) ซึ่งหมายถึงหนังสือและสื่ออื่นๆ ที่มีเนื้อหาสาระสนองนโยบายเน้นหนักของกรมราชทัณฑ์ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาและการพัฒนาอาชีพของผู้ต้องขัง ได้แก่ หนังสือพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี หนังสือตำราแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบการเรียน หนังสือให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

ข้อ 23 ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดหาสื่อทรัพยากรสารสนเทศอื่นๆ ที่มีเนื้อหาสาระ คุณค่า ประโยชน์ และความเหมาะสมต่อการให้บริการในห้องสมุดทุกแห่ง จำแนกตามประเภทของทรัพยากรสารสนเทศดังนี้

23.1 หนังสือ กำหนดหน่วยนับเป็นชื่อเรื่อง ที่ไม่ซ้ำกันหรือไม่เป็นฉบับพิมพ์ซ้ำหรือฉบับปรับปรุง โดยกำหนดจำนวนที่ควรจัดหา

(1) ห้องสมุดขนาดใหญ่ ให้จัดหาหนังสือจำนวนขั้นต่ำไม่น้อยกว่า 3,000 ชื่อเรื่อง และจัดหาเพิ่มเติมแต่ละปีในอัตราขั้นต่ำไม่น้อยกว่า ร้อยละ 3 ของทรัพยากรสารสนเทศที่มีอยู่

(2) ห้องสมุดขนาดกลาง ให้จัดหาหนังสือจำนวนขั้นต่ำไม่น้อยกว่า 2,000 ชื่อเรื่อง และจัดหาเพิ่มเติมแต่ละปีในอัตราขั้นต่ำไม่น้อยกว่า ร้อยละ 3 ของทรัพยากรสารสนเทศที่มีอยู่

(3) ห้องสมุดขนาดเล็ก ให้จัดหาหนังสือจำนวนขั้นต่ำไม่น้อยกว่า 1,000 ชื่อเรื่อง และจัดหาเพิ่มเติมแต่ละปีในอัตราขั้นต่ำไม่น้อยกว่า ร้อยละ 3 ของทรัพยากรสารสนเทศที่มีอยู่

23.2 สัดส่วนเนื้อหา เฉพาะหนังสือใหม่ที่ต้องจัดหาเพิ่มเติมอัตราขั้นต่ำ ร้อยละ 3 ให้มีสัดส่วนระหว่างหนังสือสารคดี ร้อยละ 70 และบันเทิงคดี ร้อยละ 30

23.3 วารสาร นิตยสารที่มีเนื้อหาสาระ ที่หลากหลาย เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต อาชีพ ศีลธรรมจรรยา กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม กำหนดหน่วยนับเป็นชื่อเรื่องที่ต้องจัดหา และได้รับอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจุบัน ให้มีจำนวนเหมาะสมตามขนาดของห้องสมุด

(1) ห้องสมุดขนาดใหญ่ อย่างน้อย 5 ชื่อเรื่อง

(2) ห้องสมุดขนาดกลาง อย่างน้อย 5 ชื่อเรื่อง

(3) ห้องสมุดขนาดเล็ก อย่างน้อย 3 ชื่อเรื่อง

23.4 หนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาสาระที่หลากหลาย เป็นประโยชน์ต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาคุณภาพชีวิต กำหนดหน่วยนับเป็นชื่อเรื่องที่ต้องจัดหาอย่างต่อเนื่อง และเป็นปัจจุบัน อย่างน้อย 3 ชื่อเรื่อง

23.5 กฤตภาค ให้ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดทำกฤตภาคจากหนังสือพิมพ์วารสาร หรือนิตยสารฉบับเก่าที่เห็นว่าเป็นประโยชน์อย่างต่อเนื่องตามความเหมาะสม

23.6 สิ่งพิมพ์ระยะสั้น ให้ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดหาสิ่งพิมพ์ระยะสั้นที่มีเนื้อหาสาระเป็นประโยชน์เช่นโปสเตอร์ จุลสารและแผ่นพับไว้บริการตามความเหมาะสม

23.7 สื่อโสตทัศนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ควรครอบคลุมเนื้อหาที่เป็นสารคดีบันเทิงคดี ประกอบการศึกษา การพัฒนาจิตใจ พัฒนาอาชีพกำหนดหน่วยนับเป็นชื่อเรื่องที่ต้องการจัดหาให้มีจำนวนไม่น้อยกว่า 100 ชื่อเรื่องและควรจัดหาเพิ่มเติมแต่ละปี อัตราขั้นต่ำไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของสื่อโสตทัศนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีอยู่

ข้อ 24 ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน จัดเก็บ และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศที่หน่วยงานภาครัฐ กรมราชทัณฑ์ เรือนจำ/ทัณฑสถานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำขึ้นในโอกาสต่างๆ รวมถึงทรัพยากรสารสนเทศของท้องถิ่น ตามความเหมาะสม เช่น ประวัติความเป็นมาของหน่วยงาน ความเป็นมาของห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน เป็นต้น

งานเทคนิคห้องสมุด

ข้อ 25 ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องจัดให้มีการดำเนินงานทางเทคนิค ให้เป็นไปตามหลักวิชาการห้องสมุด

25.1 มีการจัดหา และทำทะเบียนทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด

25.2 มีการเตรียมตัวเล่ม การซ่อม การบำรุงรักษาหนังสือและสื่อต่างๆ ให้อยู่ในสภาพพร้อมให้บริการ

25.3 มีการจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศตามระบบสากลและการทำรายการช่วยค้นหาและเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด

25.4 มีการจัดทำเครื่องมือช่วยค้นหาในรูปแบบข้อมูล บัตรรายการหรือควบคู่กันทั้งสองระบบ เพื่อให้ผู้รับบริการสามารถค้นหาและเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างสะดวก รวดเร็ว

25.5 มีการประเมินทรัพยากรสารสนเทศและคัดออกเป็นประจำอย่างน้อย 3 ปี เพื่อให้ห้องสมุดมีทรัพยากรสารสนเทศที่เหมาะสมในเชิงปริมาณ คุณภาพ รวมถึงความต้องการขององค์กรและผู้รับบริการห้องสมุด

การบริการ และกิจกรรมห้องสมุด

ข้อ 26 ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องจัดให้มีบริการแก่ผู้รับบริการตามบทบาทภารกิจของห้องสมุด

26.1 บริการการอ่านภายในห้องสมุดกลาง เปิดบริการสัปดาห์ละไม่น้อยกว่า 5 วัน ให้มีจำนวนชั่วโมงการบริการรวมไม่น้อยกว่า 20 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์

26.2 บริการห้องสมุดสาขาหรือบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ เพื่อขยายขอบเขต การให้บริการด้านการอ่านให้ทั่วถึง เหมาะสมกับสถานที่และขนาดห้องสมุด

(1) ห้องสมุดขนาดใหญ่ ต้องมีห้องสมุดสาขาหรือจุดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ ไม่น้อยกว่า 2 แห่ง

(2) ห้องสมุดขนาดกลาง ต้องมีห้องสมุดสาขาหรือจุดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ ไม่น้อยกว่า 1 แห่ง

(3) ห้องสมุดขนาดเล็ก ควรมีห้องสมุดสาขาหรือจุดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ ตามความเหมาะสม

26.3 บริการยืม – คืน ส่งเสริมให้ทั้งผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ได้เป็นสมาชิกห้องสมุดและยืมหนังสือไปอ่านนอกห้องสมุดได้ โดยให้ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถานกำหนดจำนวนหนังสือที่สมาชิกสามารถยืมออกได้ในแต่ละครั้ง รวมทั้งกำหนดระยะเวลาการยืม – คืนตามความเหมาะสม

26.4 บริการให้คำแนะนำการอ่าน เพื่อสนับสนุนให้เกิดความสนใจ ด้านวิชาชีพ คุณธรรม จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม และความสนใจอื่นๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง และพัฒนาสังคม ประเทศชาติ

26.5 บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า เพื่อช่วยเหลือให้ผู้รับบริการสามารถค้นหาและเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องการได้โดยสะดวก รวดเร็ว

ข้อ 27 ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องจัดกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมการอ่าน และการใช้ห้องสมุดในรูปแบบต่างๆ

27.1 กิจกรรมแนะนำหนังสือใหม่ หนังสือที่น่าสนใจ รวมถึงสื่อโสตทัศน์หรือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

27.2 การจัดนิทรรศการให้ความรู้ ทั้งที่เป็นนิทรรศการถาวรและนิทรรศการตามวาระหรือโอกาสต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดนิสัย และความสนใจในการอ่านเพิ่มมากขึ้น

27.3 กิจกรรมพิเศษอื่นๆ ให้จัดปีละไม่น้อยกว่า 2 ครั้งเพื่อส่งเสริม เชื่อมโยง การอ่าน การใช้ห้องสมุดสู่การพัฒนาตนเองของผู้ต้องขัง อาทิ กิจกรรมจัดประกวดเล่าเรื่อง การเขียน

31.3 ห้องสมุดสาขาหรือจุดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ มีผู้ช่วยบรรณารักษ์อย่างน้อย แห่ง/จุดละ 1 คน

ข้อ 32 เรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องวางแผนบริหารและพัฒนาบุคลากรห้องสมุด ทั้งเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขัง เพื่อป้องกันการขาดแคลนบุคลากรปฏิบัติงาน โดยเฉพาะผู้ช่วยบรรณารักษ์ ต้องมีการคัดเลือกผู้ต้องขังให้เข้ารับการอบรม พัฒนาด้านงานห้องสมุดอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีบุคลากรห้องสมุดเพียงพอและไม่เป็นปัญหาเมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษ หรือย้ายเรือนจำ/ทัณฑสถาน

อาคาร สถานที่ และครุภัณฑ์

ข้อ 33 อาคารสถานที่ และครุภัณฑ์ของห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพการบริหารจัดการพื้นที่ของเรือนจำ/ทัณฑสถาน ส่งเสริมบรรยากาศการใช้บริการการเรียนรู้ และการเอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการ

ข้อ 34 เรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องจัดให้มีอาคารสถานที่ที่มีแสงสว่างเพียงพอ มีอากาศถ่ายเทสะดวก ไม่มีเสียงและกลิ่นรบกวน และควรตั้งอยู่ในบริเวณศูนย์การเรียนรู้ หรือบริเวณที่เป็นศูนย์กลางเหมาะสมแก่การเข้ามาใช้บริการ และการดูแลรักษาความปลอดภัย เพื่อเป็นห้องสมุดกลาง

ห้องสมุดควรเป็นอาคารเอกเทศ หรือห้องเฉพาะเป็นสัดส่วน สามารถขยายพื้นที่ เพื่อบริการให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ทั้งเจ้าหน้าที่เรือนจำและผู้ต้องขังทั้งชายและหญิง

ข้อ 35 ห้องสมุดกลางของเรือนจำ/ทัณฑสถาน โดยทั่วไปควรมีขนาดไม่น้อยกว่า 150 ตารางเมตร เว้นแต่ เรือนจำ/ทัณฑสถานมีข้อจำกัดในด้านพื้นที่ อนุโลมให้ห้องสมุดมีขนาดไม่น้อยกว่า 80 ตารางเมตร แต่ทั้งนี้ต้องจัดให้มีห้องสมุดสาขาที่ตั้งเป็นการถาวร มีพื้นที่นับรวมกันแล้วไม่น้อยกว่า 150 ตารางเมตร

ข้อ 36 การจัดพื้นที่ภายในห้องสมุดกลาง กำหนดให้มีพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

36.1 พื้นที่จัดแสดงนิทรรศการถาวรเฉลิมพระเกียรติ หรือมุมเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

36.2 พื้นที่ทำงานของบรรณารักษ์ และผู้ช่วยบรรณารักษ์

36.3 พื้นที่จัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ

36.4 พื้นที่นั่งอ่านหนังสือ ขนาดไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของพื้นที่ทำการห้องสมุด

36.5 พื้นที่ให้บริการสื่อโสตทัศน และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

36.6 พื้นที่ให้บริการยืม – คืน (เคาเตอร์ให้บริการยืม - คืน)

ทั้งนี้ ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ควรจัดให้มีพื้นที่สำหรับทำงานหรือจัดเก็บ ทรัพยากรสารสนเทศเฉพาะด้าน ตามความเหมาะสม เช่น พื้นที่บริการทรัพยากรสารสนเทศ ประกอบการศึกษา มศธ. การศึกษาขั้นพื้นฐาน ธรรมศึกษา อาชีวศึกษา มุมวิชาชีพ มุมส่งเสริม จริยธรรม มุมการเรียนรู้สำหรับผู้ไม่รู้หนังสือ บริเวณซ่อมและเย็บเล่มหนังสือ บริเวณเตรียม ทรัพยากรสารสนเทศออกให้บริการ เป็นต้น

ข้อ 37 ห้องสมุดกลาง ต้องจัดให้มีครุภัณฑ์จำเป็นพื้นฐานสำหรับการดำเนินงาน และ การให้บริการห้องสมุด ให้มีความเพียงพอและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ จำนวนทรัพยากร สารสนเทศและจำนวนผู้ใช้บริการของห้องสมุดแต่ละแห่ง

37.1 โต๊ะ เก้าอี้สำหรับปฏิบัติงาน

37.2 โต๊ะ เก้าอี้นั่งอ่านหนังสือ

37.3 ชั้นวางหนังสือที่มีความมั่นคงแข็งแรง

37.4 ชั้นวางเอกสาร อย่างน้อย 1 ชั้น

37.5 เคาเตอร์บริการยืม – คืน

37.6 คอมพิวเตอร์ เพื่อการบริการห้องสมุดหรือตู้บัตรรายการ

37.7 ตู้บอร์ดนิทรรศการ อย่างน้อย 2 ตัว

37.8 ป้ายนิเทศบอกตำแหน่งการจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศ และป้าย ประชาสัมพันธ์แนะนำการใช้และข้อมูลข่าวสารห้องสมุด

37.9 เครื่องรับโทรทัศน์

37.10 เครื่องเล่นวีซีดี / ดีวีดี

37.11 ครุภัณฑ์อื่นๆ ตามความจำเป็นและเหมาะสม

ข้อ 38 ห้องสมุดสาขาในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ควรมีชั้นวางหนังสือและครุภัณฑ์ พื้นฐาน ที่เพียงพอและเหมาะสม

ข้อ 39 ห้องสมุดเคลื่อนที่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ให้มีอุปกรณ์สำหรับบรรจุ และ เคลื่อนย้ายหนังสืออย่างเพียงพอ และเหมาะสมแก่การให้บริการตามสภาพแวดล้อมของเรือนจำ/ ทัณฑสถาน

ข้อ 40 ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ห้องสมุด เช่น วัสดุ อุปกรณ์สำหรับการเตรียมเล่มหนังสือ การซ่อมและการเย็บเล่มหนังสือ วัสดุสำหรับจัดนิทรรศการ ฯลฯ เพื่อให้สามารถดำเนินงานและให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้ง เพื่อการตกแต่ง จัด สภาพห้องสมุดให้มีความสวยงาม นำเข้ามาใช้บริการ

การประเมินผลการดำเนินงาน และการประกันคุณภาพห้องสมุด

ข้อ 41 ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องมีการจัดเก็บสถิติการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง เพื่อการติดตามประเมินผล และให้การสนับสนุนอย่างเหมาะสม เช่น สถิติการให้บริการการจัดกิจกรรม เป็นต้น

ข้อ 42 ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องจัดทำรายงานผลการดำเนินงานห้องสมุดอย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง เสนอต่อคณะกรรมการบริหารห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถานและกรมราชทัณฑ์ เพื่อเสนอคณะกรรมการอำนวยการ และให้มีการนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงแผนปฏิบัติงานในปีต่อไป

ข้อ 43 ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพภายใน ที่เป็นไปตามตัวบ่งชี้คุณภาพที่กรมราชทัณฑ์กำหนดเป็นประจำทุกปี

ข้อ 44 ห้องสมุดเรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพ โดยคณะกรรมการร่วมจากภายนอก อย่างน้อยทุก 3 ปี

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดในเรือนจำยังไม่มียานวิจัยจัดทำโดยตรง มีแต่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรือนจำในด้านต่าง ๆ อาทิ งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในเรือนจำ การอ่าน การบริการวิชาชีพ การลดความเครียด และอื่น ๆ ดังนี้

บุครินทร์ คล่องพยาบาล (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องความรุนแรงในครอบครัว : ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการถูกทำร้ายของภรรยาจากสามีทั้งทางด้านจิตใจ ร่างกาย เพศ และเศรษฐกิจ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ภรรยา จำนวน 337 คน ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองจังหวัดสระแก้ว สุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจาก 4 ตำบล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบไคสแคว้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์จำแนกประเภท พบว่า ภรรยาร้อยละ 87.5 ถูกสามีทำร้าย โดยมีความถี่ของลักษณะการถูกทำร้ายด้านจิตใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85.5 รองลงมาคือ ด้านเศรษฐกิจร้อยละ 48.4 ด้านร่างกายร้อยละ 39.2 และด้านเพศ ร้อยละ 35.9 ตามลำดับ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับการถูกทำร้ายของภรรยา ได้แก่ ระดับการศึกษา สัมพันธภาพ การสื่อสาร การใช้เครื่องมือที่มีแอลกอฮอล์ พฤติกรรมการเผชิญปัญหาของสามีและภรรยา และแรงสนับสนุนทางสังคมของภรรยา และพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลในการจำแนกกลุ่มภรรยาที่ถูกสามีทำร้ายกับกลุ่มภรรยาที่ไม่ถูกสามีทำร้าย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P\text{-Value} < 0.001$ คือ การสื่อสารระหว่างสามีและภรรยา การเล่นการพนันของสามี และการใช้เครื่องมือที่มีแอลกอฮอล์ โดยมีความแม่นยำในการทำนายร้อยละ 66.2

สมศรี ประสาทแก้ว (2545) ศึกษาเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้นในเรือนจำ เขต 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารเรือนจำ ผู้จัดการศึกษา และผู้ด้อยชั้นที่มีต่อการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้นในเรือนจำเขต 6 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารเรือนจำและผู้ด้อยชั้น ที่มีต่อสภาพการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้นในเรือนจำเขต 6 ด้านเจ้าหน้าที่ ด้านจัดการศึกษา ด้านผู้ด้อยชั้น และด้านปัจจัยสนับสนุน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผู้จัดการศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้นในเรือนจำเขต 6 จำแนกตามขนาดของเรือนจำ ผู้บริหารเรือนจำ พบว่า ผู้จัดการศึกษา และผู้ด้อยชั้น มีความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาในระดับใกล้เคียงกัน ปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยชั้นในเรือนจำเขต 6 ได้แก่ มีปัญหาการขาดแคลนบุคลากร อาคารสถานที่คับแคบงบประมาณไม่เพียงพอ หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนมีน้อย และสื่อ/วัสดุอุปกรณ์มีไม่เพียงพอ

พรรษา สืบนาถ (2548) ศึกษาเรื่อง การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้พ้นโทษ กรณีเรือนจำ จังหวัดบุรีรัมย์ มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากร ประเภทโทษ กำหนดโทษ ระยะเวลาการต้องโทษ และการได้รับการศึกษาอบรมขณะต้องโทษของผู้พ้นโทษของผู้พ้นโทษ กับคุณภาพชีวิตด้านสังคม เศรษฐกิจ และจิตใจ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิต ด้านสังคม เศรษฐกิจ และจิตใจ ภายหลังพ้นโทษของผู้พ้นโทษจากเรือนจำ จังหวัดบุรีรัมย์ ระหว่างปี 2540 – 2544 จำนวน 1,561 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ความแตกต่างระหว่างภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างระหว่างต้องโทษกับภายหลังพ้นโทษ กับคุณภาพชีวิตด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และจิตใจ พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน 2) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ด้าน มีความสัมพันธ์กันในทางบวกที่ระดับนัยสำคัญที่ .01

กฤตบุญ มูลสวัสดิ์ (2548) ศึกษาเรื่อง การจัดทำแผนพัฒนางานสวัสดิการผู้ต้องขังเรือนจำกลางกำแพงเพชร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานสวัสดิการผู้ต้องขังเรือนจำกลางกำแพงเพชร 2) เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานสวัสดิการผู้ต้องขังเรือนจำกลางกำแพงเพชร 3) เพื่อศึกษาความต้องการของผู้ต้องขังเกี่ยวกับงานสวัสดิการผู้ต้องขังเรือนจำกลางกำแพงเพชร 4) การจัดทำแผนพัฒนางานสวัสดิการผู้ต้องขังเรือนจำกลางกำแพงเพชร ผลการวิจัยได้แผนพัฒนางานสวัสดิการผู้ต้องขังเรือนจำกลางกำแพงเพชร โดยมีวิสัยทัศน์ และพันธกิจ ดังนี้ **วิสัยทัศน์ (vision)** “งานสวัสดิการผู้ต้องขังเรือนจำกลางกำแพงเพชร เป็นเลิศด้านการบริการบริหารอย่างมืออาชีพ ด้วยเทคโนโลยีที่ล้ำหน้า สังคมยอมรับ” **พันธกิจ (missions)** 1) พัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ 2) สร้างระบบการให้บริการอย่างมืออาชีพ 3) สร้างเครือข่ายเพื่อการยอมรับและสนับสนุน **เป้าประสงค์ (goals)** 1) มีระบบการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ 2) มีความพึงพอใจของผู้รับบริการ 3) มีเครือข่ายเพื่อการยอมรับและสนับสนุน **ประเด็นยุทธศาสตร์**

(strategic issues) 1) บริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ 2) จัดระบบมาตรฐานการให้บริการ 3) สร้างเครือข่ายเพื่อการยอมรับและสนับสนุน ยุทธศาสตร์ (strategic) 1) การบริหารจัดการโดยใช้เทคโนโลยี 2) พัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานการให้บริการ 3) สร้างเครือข่ายกับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น องค์กรให้มีส่วนร่วมการพัฒนางานสวัสดิการผู้ต้องขัง กลยุทธ์การพัฒนา 1) พัฒนางานสวัสดิการผู้ต้องขังให้ได้เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ 2) พัฒนาระบบการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อจัดทำระบบ (MIS) 3) พัฒนาคือร่วมมือช่วยเหลือระหว่างหน่วยงาน 4) สนับสนุนการจัดกิจกรรมของผู้ต้องขัง และการปฏิบัติหน้าที่บุคลากร 5) จัดทำแผนพัฒนาบุคลากร 6) จัดทำแผนการใช้เงินร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังประจำปี 7) จัดงบประมาณสนับสนุนเพื่อพัฒนางานสวัสดิการ 8) จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ 9) พัฒนาการจัดทำคู่มือการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานและผู้ต้องขัง 10) พัฒนาคุณภาพการให้บริการแก่ญาติผู้ต้องขังและบุคคลภายนอก 11) พัฒนาระบบการรับฝากและถอนเงินผู้ต้องขังโดยการใช้เทคโนโลยี 12) จัดกิจกรรมครอบครัวบำบัด

เมธปาณณ์ ดิหนองโดน (2548) ศึกษาเรื่อง ผลการให้คำปรึกษาเพื่อลดความเครียดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำในจังหวัดนครราชสีมา มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงระดับความเครียดของผู้ต้องขังหญิง แนวทางวิธีการลดความเครียดของผู้ต้องขังหญิง และเปรียบเทียบผลการให้คำปรึกษาแบบรายบุคคลตามทฤษฎีเผชิญความจริงของผู้ต้องขังหญิงคดีฆ่า ฆณะต้องโทษจำคุกเรือนจำในจังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังหญิงซึ่งต้องโทษอยู่ในเรือนจำในจังหวัดนครราชสีมา มีระดับความเครียดมากในเรื่อง มีความวุ่นวายใจ รู้สึกไม่มีความสุข และเศร้าหมอง และรู้สึกหมดหวังในชีวิต หลังให้คำปรึกษามีความเครียดลดลงสู่ระบบปกติ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้ต้องขังหญิงก่อนให้คำปรึกษามีคะแนนเฉลี่ยความเครียดสูงกว่าปกติมาก เนื่องจากผู้ต้องขังหญิงกำลังเผชิญภาวะวิกฤตในชีวิต หรือได้สะสมความเครียดเอาไว้มากเกินไปเป็นเวลานาน ทำให้มีอาการเจ็บป่วยที่รุนแรงหรือเรื้อรัง แต่หลังจากได้รับคำปรึกษาตามทฤษฎีเผชิญความจริง 8 โปรแกรม โดยรับคำปรึกษาเป็นรายบุคคล ผู้ต้องขังหญิงมีความเครียดลดลงอยู่ในภาวะปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ดี สามารถปรับตัวปรับใจให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยสรุป การให้คำปรึกษาแบบรายบุคคลตามทฤษฎีเผชิญความจริงมาใช้กับผู้ต้องขังหญิง สามารถลดความเครียดได้ ดังนั้น การให้คำปรึกษาควรนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มผู้ต้องขังอื่น ๆ ได้ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันกับกลุ่มตัวอย่าง ในงานวิจัยศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เพื่อนำวิธีการการลดความเครียด เป็นแนวทางสู่การลดความเครียดแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำต่อไป

วิทวัส สิทธิพันธ์ (2549) ศึกษาเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจของผู้ต้องขังที่มีต่อการให้บริการจัดการศึกษาในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจ

เปรียบเทียบความพึงพอใจข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ต้องขังที่มีต่อการให้บริการจัดการศึกษาในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านอาคารสถานที่ ด้านบุคลากรและด้านการจัดการหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ด้านวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ต้องขังที่มีระดับการศึกษา ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่ามีความต้องการปัจจัยพื้นฐานน้อยกว่าผู้ต้องขังที่ไม่มีการศึกษาและผู้ต้องขังที่มีระยะเวลากำหนดโทษต่ำกว่า 10 ปี มีความต้องการปัจจัยพื้นฐานและด้านการฝึกวิชาชีพมากกว่าผู้ต้องขังที่มีระยะเวลากำหนดโทษ 21-30 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วาสนา ทองปัญญา (2550) ศึกษาเรื่อง“การสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี” ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 38 ปี มีสถานภาพโสด จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ก่อนต้องโทษประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป เป็นการต้องโทษครั้งแรกและมีกำหนดโทษไม่เกิน 5 ปี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมโยคะและเรือนจำเรือนธรรมเป็นประจำและชอบกิจกรรมโยคะมากที่สุด อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่าง มีส่วนร่วมมีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ/อารมณ์ในระดับมาก แต่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตด้านร่างกายและสติปัญญาในระดับปานกลาง สำหรับแนวทางการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตนั้น กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าทัณฑสถานฯควรจัดแข่งขันกีฬาและส่งเสริมการออกกำลังกายมากที่สุดเพื่อช่วยให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงผ่อนคลายความเครียดและเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่ผู้ต้องขัง

บุญนุช ศรีเสวก (2551, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาบริการห้องสมุดพร้อมปัญญาเรือนจำอำเภอธัญบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการห้องสมุดเป็นเพศชายทั้งหมด โดยมีอายุระหว่าง 21-30 ปี มากที่สุดร้อยละ 55.1 รองลงมาอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 28.1 และมีอายุระหว่าง 18-20 ปี น้อยที่สุดร้อยละ 6.6 การศึกษาของผู้ใช้บริการ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษามากที่สุด ร้อยละ 27.5 รองลงมาจบการศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ร้อยละ 26.3 และจบการศึกษาระดับปริญญาตรีน้อยที่สุด ร้อยละ 3.0 อาชีพก่อนต้องโทษ มีอาชีพลูกจ้าง/บริษัท/ห้างร้านเอกชนมากที่สุด ร้อยละ 37.1 รองลงมาว่างงาน ร้อยละ 26.9 และมีอาชีพเกษตรกร น้อยที่สุด ร้อยละ 9.6 ภาพรวมความพึงพอใจต่อการใช้บริการห้องสมุดพร้อมปัญญาทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานห้องสมุด ทรัพยากรสารสนเทศ งานเทคนิคห้องสมุด การบริการ และกิจกรรมห้องสมุด บุคลากรห้องสมุด อาคาร สถานที่ และครุภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 แสดงว่าผู้ให้บริการเรือนจำอำเภอธัญบุรีมีความพึงพอใจในระดับมาก และภาพรวมปัญหา อุปสรรค ของ

การเข้าใช้บริการห้องสมุดพร้อมปัญญาเรือนจำอำเภอชัยบุรี ทั้ง 4 ด้าน คือ ระยะเวลาที่เปิดบริการ อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกของการเข้าใช้บริการ และเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.89 แสดงว่า ปัญหา อุปสรรค ของการเข้าใช้บริการห้องสมุดพร้อมปัญญาเรือนจำอำเภอ ชัยบุรีอยู่ในระดับน้อย ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา ด้านนโยบาย มีความจำเป็นที่จะต้องแบ่งเวลา ของผู้ต้องขังในแต่ละแดนออกมารับบริการห้องสมุดพร้อมปัญญาในเวลาที่แตกต่างกัน เพื่อป้องกัน ปริมาณผู้ให้บริการ ให้ได้รับบริการอย่างทั่วถึง ด้านบริการห้องสมุดพร้อมปัญญา ควรจัดหา นิตยสาร สารคดี วารสารต่าง ๆ ให้มากขึ้น และควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดการกระตุ้นให้มี บรรยากาศใหม่ ๆ ในการเข้าใช้บริการ

ริส (1995: 4-11) ดำรวจระดับความเครียดของพนักงานที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ จำนวน 1,176 คน ที่ทำงานในองค์กรสุขภาพขนาดใหญ่ในประเทศอังกฤษ เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการ วางแผน วิธีบริหารความเครียดอาชีพที่ทำการศึกษามีทั้งหมด 6 อาชีพ คือ พนักงานฝ่ายจัดการ เสมิยน, ฝ่ายบุคคล, ผู้เชี่ยวชาญด้านยา, แพทย์ และนางพยาบาล ผู้วิจัยใช้โครงการที่แนะนำโดย Cox ซึ่งมี หลักการ คือ พาหะวิธีสามารถเป็นของแต่ละบุคคลหรือเป็นขององค์กรก็ได้ และมีทั้งหมด 3 ระดับ 26 คือ ป้องกัน, การรวบรวมสาเหตุของความเครียดในการทำงาน และการช่วยแต่ละบุคคล ในการจัดการกับปัญหาในที่ทำงาน ผลการศึกษาพบว่าความเครียดเป็นปัญหาที่สำคัญในทุกอาชีพ และแต่ละบุคคลมีประสบการณ์จากความเครียดที่คล้ายกันหลายอย่าง ซึ่งต้องมีการติดตามอย่าง ใกล้ชิดเกี่ยวกับวิธีการบริหารความเครียดในแต่ละอาชีพ

ยัง และคูเปอร์ (1995: 29-39) ทำการวัดความเครียดในการทำงานโดยใช้แบบสอบถาม OSI (Occupational Stress Indicator) ของพนักงานให้บริการรถพยาบาลในภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ของอังกฤษ จำนวน 427 คน แล้วเปรียบเทียบผลที่ได้กับพนักงานดับเพลิง พบว่า พนักงาน ให้บริการรถพยาบาลมีความเครียดที่ส่งผลอย่างมากต่อความพึงพอใจในงานที่ทำ รวมถึงสภาพ จิตใจและร่างกายที่แย่ แต่พบว่าพนักงานดับเพลิงมีสุขภาพแย่กว่าพนักงานให้บริการรถพยาบาล สาเหตุความเครียดในการทำงานคือ บุคลิกภาพแบบ A และวิธีการจัดการความเครียด

Alaqeeli (1997) “International students and public library use : an exploratory study : Indiana University” เป็นการวิจัยที่ศึกษา การใช้ห้องสมุดประชาชนของนักศึกษาต่างชาติ มี วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความถี่ของการ ไปใช้และไม่ใช้ห้องสมุดประชาชนของนักศึกษาต่างชาติ และศึกษาเหตุผล ทศนคติ ในการใช้และไม่ใช้ห้องสมุดประชาชนของนักศึกษา โดยการสุ่มกลุ่ม ตัวอย่างจากนักศึกษาต่างชาติของมหาวิทยาลัยเปอร์ดู (Purdue University) และมหาวิทยาลัย โอไฮโอ (Ohio University) จำนวน 350 คน ได้รับแบบสอบถามคืนจากกลุ่มนักศึกษา มหาวิทยาลัยเปอร์ดู ร้อยละ 71 จากนักศึกษามหาวิทยาลัยโอไฮโอ ร้อยละ 61 พบว่า นักศึกษาผู้ใช้

ห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่เข้าใช้ห้องสมุดเพื่อการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการอ่าน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรือเพื่อสนองความต้องการของครอบครัว ส่วนนักศึกษาผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเพื่อการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการอ่านและเพื่อการศึกษา

Bancroft (1998) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “A forward-looking library use survey : WSU libraries in the 21st century” เพื่อศึกษาสภาพการใช้ห้องสมุดและความเข้าใจของผู้ใช้ที่มีต่อบริการ และทรัพยากรที่มีในห้องสมุดและความสนใจของผู้ใช้ที่มีต่อบริการและทรัพยากรของห้องสมุด มหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐวอชิงตัน ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามอาจารย์ 1,653 คน นักศึกษาปริญญาโท 1,196 คน นักศึกษาปริญญาตรี 130 คน พบว่า ในด้านวัตถุประสงค์การใช้ห้องสมุด อาจารย์ร้อยละ 86.8 นักศึกษาปริญญาโทร้อยละ 93.7 ใช้ห้องสมุดเพื่อทำวิจัย ในขณะที่นักศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 90.8 ใช้ห้องสมุดเพื่อทำวิจัยและรายงาน ใช้บริการถ่ายเอกสาร และใช้บริการคอมพิวเตอร์ ซึ่งนักศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทใช้บริการคอมพิวเตอร์มากกว่าอาจารย์ ในขณะที่นักศึกษาระดับปริญญาโทใช้ห้องสมุดมากกว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีและอาจารย์ ผู้ใช้พึงพอใจมากที่สุด ในเรื่องทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ที่มีในห้องสมุด ซึ่งรวมถึงเว็ลด์ไวด์เว็บ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 20 นักศึกษาระดับปริญญาโทร้อยละ 53.9 สนใจในการดาวน์โหลดบทความวารสาร การเข้าถึงรายการสารสนเทศของห้องสมุด ร้อยละ 47.7 และการดาวน์โหลดข้อมูลบรรณานุกรม ร้อยละ 40.7 ส่วนนักศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 56.9 สนใจบริการคอมพิวเตอร์ การดาวน์โหลดบทความวารสาร ร้อยละ 53.7 นอกจากนี้ผู้ใช้ต้องการเข้าถึงวารสารเนื้อหาเต็มทางออนไลน์มากที่สุด และเห็นว่าควรเพิ่มจำนวนเครื่องพิมพ์ในห้องสมุด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการศึกษเกี่ยวกับห้องสมุดใน เรือนจำมีเพียงรายเดียว คือบุญยง ศรีเสวก (2551) ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาบริการ ห้องสมุดพร้อมปัญญาเรือนจำอำเภอธัญบุรี จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้เป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นด้านเรือนจำ และด้านห้องสมุด ในส่วนของเรือนจำ พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ มี การศึกษาในระดับประถมศึกษา มีอาชีพรับจ้าง เมื่อมีการศึกษาน้อยทำให้ภาวะเศรษฐกิจใน ครอบครัวไม่ดี การสื่อสารไม่เข้าใจกันระหว่างสามีและภรรยา การเล่นการพนันของสามีและการใช้ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของหัวหน้าครอบครัว ทำให้มีปากเสียงในครอบครัว สามีทำร้ายภรรยา ก่อให้เกิดคิดความ ส่วนเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง มีปัญหาการขาดแคลนบุคลากร อาคารสถานที่คับแคบ งบประมาณไม่เพียงพอ หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนมีน้อย และสื่อ วัสดุอุปกรณ์มีไม่เพียงพอ เมื่อมาอยู่ในเรือนจำเกิดความเครียด มีระดับความเครียดสูง ในเรื่อง ความ วุ่นวายใจ รู้สึกไม่มีความสุข เศร้าหมองและรู้สึกหมดหวังในชีวิต

ส่วนด้านห้องสมุด พบว่า ผู้ต้องขังมาใช้บริการห้องสมุด เพื่อได้พักผ่อนและผ่อนคลายความตึงเครียด ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการอ่าน ค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับการศึกษาต่อสายสามัญ และค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับการศึกษาสายอาชีพ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรือเพื่อสนองความต้องการของครอบครัว หนังสือที่ใช้บริการบ่อยครั้ง คือหนังสือหมวดความรู้ทั่วไป หมวดวรรณคดี นวนิยาย ส่วนการใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัย พบว่าอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาโท ใช้ห้องสมุดเพื่อทำวิจัย ในขณะที่นักศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 90.8 ใช้ห้องสมุดเพื่อทำรายงาน ใช้บริการถ่ายเอกสาร และใช้บริการคอมพิวเตอร์